



TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická



Jazyková charakteristika projevu vybraných fotbalových komentátorů veřejnoprávní a komerční televize

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 7105R056 – Historie se zaměřením na vzdělávání
7504R269 – Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Zbyněk Plocar**
Vedoucí práce: PhDr. Alex Röhrich, Ph.D.



ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zbyněk Plocar**
Osobní číslo: **P15000252**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Historie se zaměřením na vzdělávání**
Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Jazyková charakteristika projevu vybraných fotbalových komentátorů veřejnoprávní a komerční televize**
Zadávací katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se bude zabírat jazykovými prostředky, které jsou užívány fotbalovými komentátory veřejnoprávní a komerční televize. Nejdůkladněji se budu věnovat přímým přenosům a sportovnímu komentáři během něj. Dále budu charakterizovat oblast sportovní žurnalistiky, uvedu zde stručnou historii sportovního komentáře u nás a vysvětlím rozdíl mezi veřejnoprávní a komerční televizí z hlediska přístupu ke sportovnímu komentování. Jedna z hlavních částí práce je poté postupná jazyková analýza několika vybraných fotbalových utkání.

Co se týče teoretické části, zde budu čerpat veškeré poznatky z níže uvedených a jiných publikací. V praktické části budu postupovat metodou analýzy, tj. sledování vybraných přímých přenosů fotbalových utkání a jejich následný jazykový rozbor.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČECHOVÁ, Marie. Současná česká stylistika. Praha: ISV, 2003. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-86642-00-3.

BARTOŠEK, Jaroslav. Kultura a technika mluvené řeči. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, Fakulta multimediálních komunikací a Ústav pedagogických věd, 2003. ISBN 80-7318-150-9.

MLČOCH, Miloš. Charakteristické rysy jazyka psané sportovní žurnalistiky: studijní opora. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0397-8.

JÍLEK, Viktor. Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty: studijní text pro distanční studium. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1246-2.

ČMEJRKOVÁ, Světlá. Čeština, jak ji znáte i neznáte. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0589-7.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alex Röhrich, Ph.D.

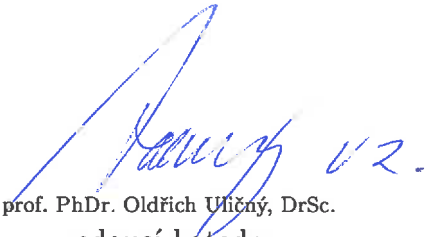
Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2018**


prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan




prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2017

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

12. 3. 2019

Zbyněk Plocar

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu své bakalářské práce, PhDr. Alexi Röhrichovi, Ph.D., za cenné rady, ochotu a trpělivost při řešení problémů spjatých s tvorbou této práce.

Další velké díky patří mé rodině, a to za podporu nejen během celého studia na vysoké škole.

Jazyková charakteristika projevu vybraných fotbalových komentátorů veřejnoprávní a komerční televize

ANOTACE

Cílem práce je analýza mluveného projevu sportovních komentátorů veřejnoprávní a komerční televize a následná sumarizace rozdílných jazykových znaků komentáře obou sportovních kanálů. V části teoretické práce vymezuje znaky publicistického stylu, představuje prostředky jak zvukové, tak lexikální jazykové roviny a charakterizuje televizní sportovní komentář z hlediska několika aspektů. Část praktická se zaměřuje na analýzu mluveného projevu několika vybraných komentátorských dvojic, a to z pohledu výše zmíněných jazykových rovin – zvukové a lexikální.

KLÍČOVÁ SLOVA

Publicistický styl, televizní sportovní komentář, mluvený projev, analýza mluveného projevu, veřejnoprávní, komerční

Linguistic characteristics of chosen football commentators public and commercial television

ANOTATION

The work's objective is an analysis of sports commentators' speech in public and commercial TV and subsequent summarization of different commentary language signs of both sports channels. The theoretical part defines the signs of journalistic style, introduces means of both auditory and lexical language levels and characterizes televisual sports commentary in terms of various aspects. The practical part focuses on the speech analysis of several selected pairs of commentators from the point of view of the previously mentioned language levels – auditory and lexical.

KEY WORDS

Journalistic style, television sports commentary, speech, analysis of speech, public, commercial

Obsah

Úvod.....	10
1 Teoretická část.....	12
1.1 Stylistika, styl a stýlotvorné faktory	12
1.2 Publicistický styl.....	13
1.2.1 Vymezení publicistického stylu	13
1.2.2 Žánrová diferenciacie a stylová norma.....	14
1.2.3 Jazyková vrstva publicistických komunikátů	16
1.2.4 Automatizace	17
1.2.5 Aktualizace.....	18
1.3 Prostředky zvukové a lexikální roviny ve sportovním televizním komentáři	19
1.3.1 Zvuková rovina	19
1.3.1.1 Ortoepie	19
1.3.1.1.1 Krácení samohlásek	19
1.3.1.1.2 Prodlužování samohlásek	20
1.3.1.1.3 Vkládání hlásek.....	20
1.3.1.1.4 Potlačení souhlásek.....	20
1.3.1.1.5 Asimilace artikulační	21
1.3.1.1.6 Zeslabená výslovnost.....	22
1.3.1.1.7 Hezitační zvuky.....	22
1.3.2 Lexikální rovina	23
1.3.2.1 Automatizovaná pojmenování.....	23
1.3.2.2 Aktualizovaná pojmenování.....	23
1.3.2.3 Anglicismy	24
1.3.2.4 Internacionalismy	24
1.3.2.5 Propria.....	25
1.3.2.6 Publicismy	26

1.3.2.7	Využití synonymie	26
1.3.2.8	Metafora jako prostředek aktualizace	27
1.3.2.9	Metaforické substantivum	28
1.3.2.10	Metaforické adjektivum.....	29
1.3.2.11	Metaforické verbum.....	30
1.3.2.12	Slangové výrazy	30
1.4	Televizní sportovní komentář.....	31
1.4.1	Charakteristika komentáře	31
1.4.2	Členitost komentáře	32
1.4.3	Česká scéna	33
1.4.4	Funkce komentátora	34
1.4.5	Dělení komentáře.....	35
1.4.6	Odlišné znaky komentáře	37
1.4.6.1	Real Madrid – Bayern Mnichov.....	38
1.4.6.2	AS Řím – FC Barcelona	38
2	Analytická část	41
2.1	Jazyková analýza televizního sportovního komentáře ve vybraných přenosech fotbalových utkání na ČT sport a O2 TV Sport	41
2.1.1	Zvuková rovina	42
2.1.1.1	Krácení samohlásek	42
2.1.1.2	Prodlužování samohlásek	44
2.1.1.3	Vkládání hlásek	45
2.1.1.4	Potlačení souhlásek	47
2.1.1.5	Asimilace artikulační	49
2.1.1.6	Zeslabená výslovnost.....	50
2.1.1.7	Hezitační zvuky.....	51
2.1.1.8	Další výslovnostní nepřesnosti.....	53
2.1.2	Lexikální rovina	56

2.1.2.1	Anglicismy	56
2.1.2.2	Internacionalismy	58
2.1.2.3	Propria.....	59
2.1.2.4	Publicismy	61
2.1.2.5	Využití synonymie	63
2.1.2.6	Substantivní metafora	66
2.1.2.7	Adjektivní metafora	68
2.1.2.8	Metaforické verbum.....	70
2.1.2.9	Slangové výrazy	72
2.1.2.10	Sportovní terminologie	74
	Závěr	77
	Seznam použitých zdrojů	79

Úvod

Důvodem pro vznik práce byla snaha zrealizovat jazykový rozbor sportovního komentáře na televizních kanálech ČT sport a O2 TV Sport. Soustředili jsme se na odlišné rysy v mluvených projevech komentátorů během živých přenosů fotbalových utkání Ligy mistrů. Vybrali jsme podle našeho soudu nejvýraznější, současné komentátorské tváře obou televizních stanic, ačkoliv jsme se nechtěli soustředit na jednotlivce, nýbrž zaznamenat odlišné znaky v jazykovém projevu komentáře mezi veřejnoprávní a komerční televizí. Cílem bylo zjistit, zda se jazykový charakter komentářů vůbec nějakým způsobem liší nebo zda je pouze otázkou individuálního pojetí každého mluvčího, nehledě na veřejnoprávní, resp. komerční přívlastek televizních stanic.

Práce je rozdělena do dvou větších částí – teoretické a praktické. Část teoretická se věnuje publicistickému stylu ze širší perspektivy a následně představí jazykové prostředky s omezením pouze na zvukovou a lexikální rovinu. Poslední kapitola v první části se bude věnovat televiznímu sportovnímu komentáři v několika aspektech, v rámci této kapitoly se dozvíme, jaká je obecná funkce komentátora, jaká je současná situace na poli komentáře v českých sportovních televizích, zaobírat se kromě jiného budeme např. základním dělením komentáře a provedeme analýzu s cílem určení způsobu vedení komentáře na ČT sport a O2 TV Sport, nastíníme tak dlouhodobou konfrontaci mezi popisným a analytickým komentářem.

Část druhá, analytická, se věnuje jazykové analýze ve vybraných, reprezentativních přenosech fotbalových utkání. Bylo vybráno několik přenosů z obou televizních stanic a mluvený projev komentátorských dvojic byl analyzován na základě jazykových prostředků, které jsme představili v části teoretické. Chtěli jsme postihnout některé rozdíly nebo naopak spojující jazykové prvky v komentářích na ČT sport a O2 TV Sport vždy v rámci používání uvedených jazykových prostředků. Základem analýzy byl samotný přepis zaregistrovaných jazykových jevů. Vzhledem k rozsahové náročnosti obou analyzovaných rovin jsme zvolili pouze zvukovou a lexikální rovinu. Dalším důvodem pro zvolení těchto dvou jazykových rovin bylo naše očekávání, že se nám podaří zanalyzovat větší počet jazykových rozdílností.

Závěr práce sumarizuje nalezené jazykové jevy zvukové i lexikální roviny. Potvrdíme nebo vyvrátíme stanovisko o tom, že jazykové rozdíly se vytvářejí především mezi jednotlivci, nikoliv mezi televizními stanicemi a že aspekt veřejnoprávnosti nebo komerčnosti televize nehraje v tomto ohledu zásadnější roli.

1 Teoretická část

1.1 Stylistika, styl a stýlotvorné faktory

Stylistika je jedna z mnoha jazykovědných disciplín, jejíž předmětem zkoumání je komunikační funkce jazyka. Stylistika se zabývá stylem verbálního jazyka a snaží se postihnout stylizaci a pravidla struktury verbálních komunikátů, jak psaných, tak mluvených (texty, promluvy, jazykové projevy). Stylistika se rovněž soustřeďuje na jazykové prostředky českého národního jazyka a určování jejich slohové hodnoty či stylového uplatnění. Teorie stylistiky si všímá na jedné straně subjektivních rozdílů stylu jednotlivých autorů, ať už pisatelů nebo mluvčích, na straně druhé atributů, které jsou typické pro širší skupinu komunikátů a které mají takřka analogický cíl nebo podobné vlastnosti. „*Lze říci, že se stylistika zabývá fungováním systému jazyka ve společnosti, pohlíží na jazykový systém z hlediska jeho uplatnění při komunikaci, posuzuje jazyk především jako konkrétní jazykový projev – jako řeč, mluvu.*“¹

Bohuslav Havránek styl (myšleno jazykový styl) vymezuje takto: „*Styl je způsob užití (výběr) jazykových prostředků v daných jazykových projevech jak podle jejich konkrétního cíle, formy a situace, tak podle individualizačního zaměření (např. emotivního, estetického) mluvčího, resp. pisatele*“² Je nutno zdůraznit, že v definici stylu nedochází vždy k úplné shodě všech jazykovědců, ale v širším smyslu jde o komplexní pohled na způsob vyjadřování v konkrétní komunikační situaci, vrstvě apod. Styl však nelze chápat jen v oblasti jazykové, ale projevuje se také ve sféře kompoziční. Funkční styl je chápán jako úmyslný a cílevědomý výběr výrazových prostředků, které jsou na základě dané funkce komunikátu stylizačně a kompozičně seřazeny. Mezi základní funkční styly řadíme: styl běžnědorozumivací, odborný, administrativní, publicistický, umělecký a řečnický.

Slohovotvorné, případně stýlotvorné faktory, jsou takové prostředky, které ovlivňují finální podobu stylu jazykového projevu. Autor komunikátu vybírá jazykové prostředky ze všech útvarů českého národního jazyka, a to z oblasti hláskové, tvarové,

¹ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika češtiny*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 84 s. ISBN 978-80-210-4973-4, s. 7.

² HAVRÁNEK, Bohuslav. *Stylistika*. In: *Studie o spisovném jazyce*, Praha: ČSAV, 1963. s. 77–80.

slovotvorné, lexikální a skladebné. Existují dvě skupiny stylových činitelů: objektivní a subjektivní. Objektivní faktory souvisejí s okolní skutečností komunikátu a patří k nim např. základní funkce textu, cíl textu, způsob komunikace, předpoklady vzniku komunikátu, uplatnění v praxi či charakterové znaky adresáta. Za klíčový slohotvorný faktor je považována funkce komunikátu (psaného i mluveného). Napříč všemi komunikáty se projevuje funkce komunikativní, která se následně člení na další podskupiny, charakterem odlišné. Může jít o funkci prostě sdělnou, ovlivňovací, odborně sdělnou, vzdělávací aj. Na základě nejvýraznějších stylových prostředků se vyčlenily základní stylové sféry (funkční styly) spisovného jazyka. Subjektivní slohotvorné faktory úzce souvisejí s autorem verbálního komunikátu, který se tak může lišit na základě charakteru pisatele nebo mluvčího. Lze je proto nazývat faktory individuálními. „K subjektivním stylovým faktorům patří: intelektuální a rozumová vyspělost autora, větší nebo menší schopnost abstrakce a logického myšlení, autorovy, znalosti týkající se tématu jazykové komunikace, úroveň všeobecného a odborného vzdělání autora, popř. jeho zařazení do určitého sociálního prostředí aj.“³

1.2 Publicistický styl

1.2.1 Vymezení publicistického stylu

Existuje řada definic publicistického stylu od různých autorů zabývajících se stylistikou a jazykovědou vůbec, proto není snadné tento styl v krátkosti vymežit. M. Čechová například ve spojitosti s publicistikou hovoří o „mezilidské komunikaci informující o aktuálních společenských a politických událostech a komentující je“.⁴ Publicistický styl a jeho podoba se do výrazné míry přetváří s příchodem nových společenských trendů, jedná se o styl silně dynamický a flexibilní. Nese s sebou hlavní celospolečenské poslání, tj. rychle, přesně a účinně informovat adresáta jakéhokoliv sociálního postavení, nejrůznějšího věku či vzdělání o nejrůznějších událostech konstantně probíhajících. Publicistický styl si ukládá za cíl zprostředkovat informace srozumitelně, bezprostředně, ale také s notnou dávkou přesvědčivosti. Publicistické

³ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika češtiny*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 84 s. ISBN 978-80-210-4973-4, s. 17.

⁴ ČECHOVÁ, Marie, Jan CHLOUPEK a Eva MINÁŘOVÁ. *Stylistika současné češtiny*. Praha: Institut sociálních vztahů – nakladatelství, 1997. 284 s. ISBN 80-85866-21-8, s. 176.

komunikáty zastávají v současné době silnou roli na poli funkčních stylů a disponují jasně definovanými funkcemi. Publicistický styl plní kromě funkce sdělné také přesvědčovací, získávací nebo ovlivňovací.⁵

Publicistický styl se vyjadřuje dvěma způsoby: psanou a mluvenou publicistikou. Psanou publicistiku bychom mohli zjednodušit na novinářinu (žurnalistika – mezinárodně používaný termín přejatý z francouzštiny), tj. styl denních a periodických tiskovin. Mezi mluvenou publicistiku lze řadit rozhlasové nebo televizní zpravodajství, různé publicistické besedy, pořady apod.

1.2.2 Žánrová diferenciacie a stylová norma

Na základě povahy dílčích publicistických komunikátů dochází k žánrové diferenciaci. Žánrové rozvrstvení tak vyplývá z funkce a záměru komunikace. Eva Minářová uvádí tři základní žánry: zpravodajský, analytický a beletristický.

Zpravodajský styl zahrnuje texty, které disponují věcnými a stručnými informacemi o událostech probíhajících. Zpravodajský žánr je typický především svou informativní funkcí a zpravuje čtenáře/posluchače/diváka o děním z politické, ekonomické, sportovní nebo společenské sféry. Zpravodajské texty by měly usilovat především o svou objektivitu, nestrannost a rychlost předání informace směrem k příjemci. Ke zpravodajskému stylu řadíme následující stylové útvary: zpráva, oznámení, interview, komuniké, noticka aj.

Zpráva pravděpodobně patří k nejvýraznějším představitelům zpravodajského stylu – stavební kámen pro útvary, jako jsou noviny nebo časopisy. Bývá pravidlem, že zpráva je vždy krátká, stručná, srozumitelná, často pouze faktografická. Zpráva odkazuje na aktuální událost, obsahuje základní informace o referované záležitosti, např. čas, místo, činitele, příčiny, důsledky. Častokrát se stane, že obsah zprávy se explicitně dovídáme už v jejím titulku, v další části nás zpráva seznamuje s novými fakty, které jsou doplněny o podrobnější informace vztahující se k problematice.⁶

⁵ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika češtiny*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 84 s. ISBN 978-80-210-4973-4, s. 56.

⁶ VERNER, Pavel. *Zpravodajství a publicistika*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. 104 s. ISBN 978-80-86723-37-2, s.21-22.

Analytický žánr, jak už název napovídá, přináší soudy hodnoticích, kritických, úvahových, rozborových aj. Žánr tak analytickou metodou podává a zpracovává všechny uveřejňované informace. Informativní funkce není v tomto žánru potlačena, ale není tak dominantní jako v žánru zpravodajském. Kromě toho však plní i další funkce: persvazivní, ovlivňovací, formativní a získávací. U analytického žánru není tak podstatná aktuálnost podávané informace, autor často přináší starší zprávy, ke kterým se opakovaně vrací, a přináší detailní analýzu (opřenu o pevnou argumentaci) vystavěné problematiky.⁷

Mezi útvary, které nejlépe charakterizují analytický styl, patří nepochybně komentář. Komentář může být žánrem jak psaný, tak i mluvený publicistiky. Autor v komentáři vysvětluje své názorové hledisko, hodnotí a kritizuje události s notnou mírou subjektivity. Komentář je ovlivněn faktory, které úzce souvisí s autorem textu. Mohou to být životní zkušenosti autora, společenský a kulturní rozhled, povahové a mentální vlastnosti, politická orientace, psychický stav, úroveň vzdělání, osobní záliby apod. Dále k analytickému stylu řadíme např.: úvodník, glosu, či novinářský posudek.⁸

Beletristický žánr se vyznačuje mnohem důslednější beletrizací autorova projevu, jenž je založen na subjektivním přístupu a osobitým tvůrčím stylem pisatele. Komunikát, který spadá do beletristického stylu, je záměrně protkán obraznými pojmenováními, aby tak autor docílil potřebné aktualizace formální stránky. Autoři využívají jazykové prostředky, kterými jsou metafora, metonymie, synekdocha, personifikace apod. Beletristické texty přináší prostředky emocionálně zabarvené, humorné či dokonce neologismy. Snahou pisatelů je především naplnění funkce estetické, která se zde na rozdíl od ostatních funkcí projevuje velmi výrazně. Nesmíme však opomenout ani funkci informativní či ovlivňovací, neboť stále se pohybujeme nikoliv v uměleckém stylu, nýbrž publicistickém. Estetickou rovinu v publicistickém stylu musíme vnímat odlišně než v uměleckém slohu. Publicistické komunikáty by se neměly snažit o poetizaci jejich textu, ale spíše ozvláštnit a vhodnými prostředky obohatit formální stránku textu.⁹

⁷ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. 296 s. ISBN 978-80-247-2979-4, s. 174-175.

⁸ ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4, s. 267-268.

⁹ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. 296 s. ISBN 978-80-247-2979-4, s. 176-177.

Do beletristického stylu řadíme útvary, jako jsou črta, fejeton, sloupek nebo medailon. Fejeton kritizuje negativní atributy společenského života s patrnou mírou nadsázky a ironie. Pisatel fejetonu se snaží rozpracovat referovanou událost humorně, vnést do textu provokativní nádech a na konci předložit příjemci sumarizující sdělení popisovaného problému.¹⁰

Co se týká stylové normy, v publicistické komunikace, která je veřejnou sférou komunikace, jsou normy nejednotné a nelze je tak plošně vymezit. Rozdíly mezi nimi vznikají při diferenciaci publicistických žánrů a útvarů. Norma zpravodajského komunikátu se zásadně liší například od komentáře či novinového sloupku. Stylové normy se liší mezi psanou a mluvenou formou publicistiky, liší se na základě používaných výrazových prostředků, kterými komunikant disponuje. V publicistických textech lze nalézt prostředky knižní, hovorové, výrazy citově zabarvené, neutrální, slova domácí i cizí, zejména však výrazy typické pro publicistický styl, tj. prostředky automatizované či aktualizované.¹¹

1.2.3 Jazyková vrstva publicistických komunikátů

Aby se se střídáním společenských trendů a zvyklostí měnil i publicistický styl, musí se měnit především jeho stylové výrazové prostředky. Publicistický styl, daleko více než jakýkoliv jiný, je pevně svázan s dobou. Výrazové prostředky, které nám publicistika přináší, se nám mohou jevit jako stylově pevně zakotvené, ale s vývojem doby mají na druhé straně charakter velmi proměnný. Z tohoto pohledu je stylová vrstva publicistických komunikátů výrazně nehomogenní. Mluví se sice o užívání spisovného jazyka v publicistickém stylu, ale mnoho textů onoho charakteru je dotvářena prostředky nespisovnosti za účelem zisku osobitosti daného útvaru. V podobné stylové konfrontaci se nacházejí i prostředky plně automatizované (pro určitou dobu a oblast ustálené a konvenční) s těmi nově aktualizovanými.¹²

¹⁰ VERNER, Pavel. *Zpravodajství a publicistika*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. 104 s. ISBN 978-80-86723-37-2, s. 44-50.

¹¹ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika češtiny*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 84 s. ISBN 978-80-210-4973-4, s. 61.

¹² MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika češtiny*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 84 s. ISBN 978-80-210-4973-4, s. 56.

Vytváří se nám tak nesourodá stylová vrstva v rámci jednoho funkčního stylu. Na straně jedné máme výrazové prostředky, které jsou stabilní a neměnné. Zažité slovní obraty, ustálená slovní spojení, lexikální prostředky apod. Na straně druhé stojí prostředky, které se primárně odvíjejí od aktuálního dění (např. politické) ve společnosti a jsou poplatné současné době.¹³ Jazykovou vrstvu publicistických komunikátů lze rozdělit na dvě skupiny:

- jazykové prostředky automatizované,
- jazykové prostředky stylově aktualizované.

Bohuslav Havránek ve sborníku Pražského lingvistického kroužku definuje výše uvedené pojmy takto: „*Automatisací rozumíme tedy takové užívání jazykových prostředků, a to buď izolovaných nebo vzájemně spojovaných, jaké je obvyklé pro určitý úkol vyjádření, totiž takové, že výraz sám nebudí pozornost, vyjádření po stránce formy jazykové se děje a je přijímáno jako konvenční. Aktualisací naopak rozumíme užití jazykových prostředků takovým způsobem, že samo budí pozornost, a je přijímáno jako neobvyklé, jako zbavené automatisace, disautomatisované, např. živá básnická metafora (na rozdíl od lexikalisované, která je automatisována).*“¹⁴

1.2.4 Automatizace

Jedná se o skupinu výrazových prostředků, které se jeví jako ustálené, neměnné, zaběhnuté, stálé.¹⁵ „*Výrazy a ustálená spojení, která jsou vlastní politice, ekonomice, kultuře, sféře obchodní, státoprávní, diplomatické aj. V uvedených oblastech jsou tyto výrazy součástí příslušné terminologie a s informacemi o dané skutečnosti se přenášejí do publicistiky.*“¹⁶ Publicistika čtenáři předkládá události, které se jedna druhé značně podobají, nejinak je tomu i v případě používání ustálených obrátů. Opakují se tak konvenční výrazy, které se tímto cyklem zautomatizovávají a vytváří nadefinovanou šablonu daného komunikátu, na kterou je recipient zvyklý. Nelze to vnímat jako negativní

¹³ CHLOUPEK, Jan. *Dialektika stálého a proměnného v publicistickém stylu*. SaS 39, 1978. 317 s.

¹⁴ HAVRÁNEK, Bohuslav. *Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura*. In *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha: Melantrich, 1932, s. 52-53.

¹⁵ CHLOUPEK, Jan, Marie Čechová, Marie Krčmová a Eva Minářová. *Stylistika češtiny*. Praha: SPN, 1991. 296 s. ISBN 80-04-233-02-3.

¹⁶ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika češtiny*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 84 s. ISBN 978-80-210-4973-4, s. 57

jev, je to naopak v publicistickém stylu naprosto nezbytná a základní charakteristická vlastnost. Jsou to výrazy, které nebudí u čtenáře významnou pozornost, není to ani jejich primárním úkolem. Jejich funkce spočívá především stručně, komformně a pravdivě přenést podávanou informaci.¹⁷

V největší míře prostředky automatizace nalezneme v publicistickém stylu. Nejen v lexikální rovině vnímáme projevy automatizace, ale i v mnohem obecnějším měřítku. U publicistických komunikátů je přítomná jakási modelovost vyjadřování, týká se předně výrazových prostředků, ale kromě toho i stylizace, kompozice atd. Žurnalistické texty nedisponují nijak výraznou časovou prodlevou mezi tím, kdy vznikají a kdy se publikují, a proto se autor musí spolehnout na prostředky, které mu v časové tísní zaručí kvalitu jak po formální, tak obsahové stránce.¹⁸

1.2.5 Aktualizace

Aktualizace čerpá z výrazových prostředků, které vnímáme jako nezvyklé, nekonvenční, netradiční, něčím přitahující pozornost. Mohou to být např. frazémy, rčení, modifikovaná přísloví, expresivní výrazy, neologismy aj. Rovněž aktualizace přebírá mnohé jazykové prostředky z jiných stylových sfér za účelem ozvláštění publicistického komunikátu. Inovativní funkce se může dokonce projevit např. v grafickém uspořádání textu apod.¹⁹

Aktualizace se projevuje tehdy, když jazyk reaguje na nové skutečnosti, proměny jazyka a podněty nové generace čtenářů. V publicistické sféře se jazykové proměny dějí mnohem častěji než např. v uměleckém nebo administrativním stylu komunikace. Pružnost jazykové stylistiky novinového tisku se děje na povel čtenářského vkusu, který je v průběhu času nestabilní. Snahou novináře je vymanit se z každodenní stereotypnosti

¹⁷ SRPOVÁ, Hana. *K aktualizaci a automatizaci v současné psané publicistice*. Vydání první. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, Filozofická fakulta, 1998. 168 s. ISBN 8070424907, s. 17-19.

¹⁸ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. 296 s. ISBN 978-80-247-2979-4.

¹⁹ SRPOVÁ, Hana. *K aktualizaci a automatizaci v současné psané publicistice*. Vydání první. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, Filozofická fakulta, 1998. 168 s. ISBN 8070424907, s. 17-19.

jazyka, a proto se jedinci uchylují k výrazovým prostředkům, které by měly text inovovat.²⁰

1.3 Prostředky zvukové a lexikální roviny ve sportovním televizním komentáři

1.3.1 Zvuková rovina

1.3.1.1 Ortoepie

Ortoepie (norma spisovné výslovnosti) je pro naši následnou analýzu zásadní, neboť zahrnuje soubor platných zásad a pravidel spisovné výslovnosti. Při nedodržení pravidel spisovné výslovnosti dochází k vytváření odchylek, které jsou předmětem našich analýz v rámci zvukové roviny. Zásady výslovnostní normy, která existuje přímo v jazyce, vnímají uživatelé jazyka jako závazné. Pravidla se vztahují na výslovnost hlásek, hláskových spojení, normativní přízvukování, frázování, větný přízvuk a intonaci vět a větných úseků.²¹

1.3.1.1.1 Krácení samohlásek

Široce rozšířená nespisovná odchylka v současných mluvených projevech je zkracování dlouhých samohlásek. Nejvíce se tato odchylka dotýká samohlásek *í* a *ú*, ale uživatelé jazyka se dopouštějí chyb i u ostatních vokálů. Zkracování [í, ú] se projevuje v nepřízvučných slabikách např. ve slovech: *myslím* [myslim], *není* [neni], *rohlík* [rohlik], *dolů* [dolu], *domů* [domu], v přivlastňovacích zájmenech: *můj* [muj], *tvůj* [tvuj], *svůj* [svuj], v přízvukných slabikách např. ve slovech: *říkám* [řikám], *vím* [vim], *stůjte* [stujte].

Ve veřejných projevech se začínají vyskytovat odchylky v podobě zkracování dlouhé přední samohlásky *é*, především pak v koncovkách „-ého, -ému“, např.: *dlohému* [dlouhemu], *loňského* [loňskeho].²²

²⁰ MLČOCH, Miloš. *Charakteristické rysy jazyka psané sportovní žurnalistiky*. Olomouc: SDV FF UP Olomouc, 2002. 1. vydání. 44 s. ISBN 80-244-0397-812-13, s. 12-13.

²¹ HŮRKOVÁ, Jiřina. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, 1995. 74 s. ISBN 808582793X, s. 17.

²² Tamtéž, s. 20.

1.3.1.1.2 Prodlužování samohlásek

Podobně jako zkracování vokálů, jejich prodlužování je porušením spisovné výslovnostní normy. K prodlužování samohlásek většinou dochází v emočně vypjaté situaci, do které se mluvčí dostává a která může výrazně ovlivnit jeho mluvený projev. V televizním sportovním komentáři mluvčí vokály prodlužuje často záměrně, aby zdůraznil důležitost probíhajícího dění na hřišti. Při této výslovnostní odchylce však většinou nedochází ke změně významu slova, pouze k jeho zesílení. Sportovní redaktori povětšinou vedou svůj komentář jako emocionálně laděný projev, a proto k prodloužení vokálů dochází poměrně často, např. v citoslovcích apod.

1.3.1.1.3 Vkládání hlásek

Vkládání hlásek, případně přidávání, se vyskytuje v mluvených projevech v několika podobách. První z nich je proteze neboli předsouvání, které se projevuje předsunutím hlásky před slovo beze změny významu slova. Předsunutá hláska bývá označována jako protetická hláska. Díky tomuto předsunutí vznikají nespisovné, nářeční výrazy jako např.: *okno* [vokno], *obraz* [vobras] *Olomouc* [Holomóc] apod.²³

Druhým projevem vkládání hlásek je tzv. epenteze, která se projevuje vkládáním hlásek uprostřed slov. Vložené hlásky se označují jako epentetické. Přidávání vokálů je typickým znakem pro číslovky, např. *osm* [osum], *sedm* [sedum]. Tvary *osum* a *sedum* z ortoepického hlediska podléhají spisovné normě. Epenteze se projevuje také u substantiv, např. *lžička* [ližička], což je výslovnostně forma nespisovná.²⁴

1.3.1.1.4 Potlačení souhlásek

Příčinnou vynechávání souhlásek, resp. zjednodušování výslovnosti slov bývá často asimilace, jež vede k usnadňování artikulačních pohybů, a to především ve spletitějších souhláskových seskupeních. Výpustky souhlásek jsou většinou nespisovné, avšak pravidla ortoepie je připouští v případě dvojic totožných souhlásek. K porušení pravidel ortoepické normy dochází u slov jako např.: *která* [kerá], *švestka* [šveska], spisovně mohou uživatelé jazyka zjednodušovat například výrazy: *panna* [pana], *měkkost* [měkost] apod. Dále ortoepie připouští např. zjednodušování pomocného slovesa *jsem*

²³ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s. ISBN 80-7106484-X, s. 348-349.

²⁴ Tamtéž, s. 127.

[sem, ste] nebo souhlásková spojení ve slovech *dcera* [cera], *srdce* [srce], *ctnost* [cnost] apod. Elize se přeci jen častěji vyskytuje u nespisovné výslovnosti, a to zejména v případě konsonantů *j* nebo *v*. Kupříkladu u slov jako: *přijal* [přial], *proč jim voláš*, [pročim voláš] *náhoda* [náoda].²⁵

1.3.1.1.5 *Asimilace artikulační*

Jiřina Hůrková asimilaci artikulační definuje následovně: „*Artikulační spodobou rozumíme artikulační přizpůsobení sousedních hlásek: je to proces, kterým se vyrovnávají artikulační rozdíly mezi dvěma i více sousedními hláskami, z nichž každá se v izolovaném postavení tvoří na jiném artikulačním místě.*“²⁶

Spodobu artikulační můžeme dělit na dva druhy: *asimilace artikulačního místa* a *artikulačního způsobu*. V analytické části se budeme soustředit zejména na výslovnostní jevy spodoby artikulačního způsobu, a to konkrétně na výslovnost souhlásek dásňových [t, d] a sykavek [s, š]. V rámci artikulační spodoby dochází v některých případech ke splynutí souhláskových spojení [ts, tš] nebo [ds, dš] v polosykavé souhlásky [č, č].²⁷ „*Za normativní se považuje zjednodušená výslovnost souhláskových spojení [ts], [tš] uvnitř slova, kde se již plně necítí jeho sklad (obvykle jde o šev slovního základu a přípony).*“²⁸ Děje se tak ve slovech např.: *dětský* [děčký], *lidský* [lický], *kratší* [kračí] apod.

Aby se nenarušila stylová podstata profesionální mluveného projevu, doporučuje se zachování striktní výslovnosti obou jednotek souhláskové skupiny na švu předpon (*od-*, *pod-*, *nad-*) a slovních základů začínajících na souhlásky *s*, *š*, např.: *podstata* [potstata], *nadšený* [natšený], *odsud* [otsut] atd. Obdobný jev se týká i předložek *nad*, *od*, *pod*, např.: *nad stromy* [natstromi], *pod skalou* [potskalou] apod.²⁹

²⁵ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s. ISBN 80-7106484-X, s. 123.

²⁶ HŮRKOVÁ, Jiřina. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, 1995. 74 s. ISBN 808582793X, s. 30.

²⁷ Tamtéž, s. 32.

²⁸ Tamtéž

²⁹ Tamtéž, s. 33.

1.3.1.1.6 Zeslabená výslovnost

Pokud nedochází k dostatečně aktivní artikulaci, nastává deformace některých souhlásek, příp. výrazné oslabení výslovnosti.³⁰ V profesionálních mluvených projevech, zejména pak v televizním sportovním komentáři, dochází často k takovýmto odchylkám, neboť komentátorovo řečové tempo bývá mnohdy velmi rychlé na úkor striktní výslovnosti.

Opakovaně k oslabení výslovnosti dochází u souhlásek *v, j, h, l* povětšinou v nepřízvučné slabice mezi dvěma samohláskami, např.: *pivo* [pi_vo], *druhého* [dru_ho], *děláte* [dě_áte], *nějaký* [ně_áký] apod. Častokrát dochází k oslabení artikulace nosové souhlásky *m* v pozici na konci slova. V česky mluvených projevech se souhláska *m* vyskytuje především jako závěrová retná a vyžaduje pečlivé dodržení energické artikulace mluvidel. Např. ve slovních spojeních: *televizní záznam v plzeňském chrámu, výchozím bodem pro diskusi* atd.³¹

1.3.1.1.7 Hezitační zvuky

Nepřipravený mluvený projev disponuje formulačními pauzami, které jsou nejčastěji vyplňovány tzv. hezitačními zvuky. Neexistuje žádné pravidlo, podle kterého bychom mohli říct, ve kterých částech mluveného projevu se četné pauzy vyskytují nejvíce, na hezitační zvuky můžeme narazit prakticky kdekoliv.

Hezitační zvuky Rudolf Kohoutek definuje jako *paralingvistické jevy, například porušování souvislé řeči vokály (éééé) nebo hmmm, odkašlávání, neartikulované zvuky vyjadřující někdy váhavost*.³² Jednou z příčin používání hezitace může být důsledné rozvažování mluvčího před vhodně zvoleným výrazem nebo se jedná o projev mírného ostychu před posluchači. Ti přítomnost hezitačních zvuků vnímají jako jeden z nedostatků mluveného projevu, tj. zvuk parazitní apod.

³⁰ Tamtéž, s. 24.

³¹ Tamtéž, s.24-25.

³² KOHOUTEK, Rudolf. Hezitační zvuky a pazvuky. *Slovník cizích slov* [online]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/hezitacni-zvuky-a-pazvuky>

1.3.2 Lexikální rovina

1.3.2.1 Automatizovaná pojmenování

Automatizovaná vyjádření se velmi rychle formují do ustálených slovních obrátů a frazémů, které jsou pro sportovní žurnalistiku typické. Jsou to většinou hodnotící soudy, které popisují průběh odehrávaného zápasu. Pro příklad zde uvedeme několik takových automatizmů z prostředí fotbalového zpravodajství: *hra ztratila plynulost, pojistit vedení, proměnit sólo, nepotkat se s míčem, pokusit se o vyrovnání, být krůček od vítězství, připsat si zaslouženě tři body, zapsat se do listiny střelců*.³³

1.3.2.2 Aktualizovaná pojmenování

Aktualizace výrazových prostředků se kromě morfologické, syntaktické a stylistické roviny vyskytuje především v lexikální části jazyka. Aktualizované jazykové výrazy novináři obvykle tvoří skrze několika prostředky:

- sportovní slang (*jesle, betony, létají po zadku*),
- nespisovnost (*tvrďák, votroci*),
- knižní výrazy (*zdeptaný sok, kýžené vítězství*),
- neologizace (*polostřela, polopřihrávka, vykartovaný*).

U neologizace může často docházet k problémům menší srozumitelnosti pro čtenáře. Ne každý čtenář pochopí, že „vykartovaný“ hráč je ten, který dostal v předchozích zápasech přílišný počet žlutých karet. Je to tak značně závislé na schopnosti orientace čtenáře ve sportovních terminologických výrazech.³⁴

Aktualizované výrazy sportovní žurnalisté čerpají z několika velmi různorodých prostředí společnosti. Často se uchylují ke zdrojům výrazů, které bývají typické pro prostředí politické (*Bayern deklaroval převahu, designovaná světová tenisová jednička*), vojenské (*špatně seřízená mířidla, Sparta se zakopala na vlastní polovině, pozice ležícího střelce*), kulturní (*repertoár útočné řady Liberce*), historické (*Češi nakonec dopadli jako sedláci u Chlumce*), literární (*ostře sledovaný³⁵ severomoravský duel*), filmové (*zápas*

³³ Tamtéž, s. 14-15.

³⁴ MLČOCH, Miloš. *Charakteristické rysy jazyka psané sportovní žurnalistiky*. Olomouc: SDV FF UP Olomouc, 2002. 1. vydání. 44 s. ISBN 80-244-0397-812-13, s. 12-13.

³⁵ Hrabalovo dílo *Ostře sledované vlaky*.

odehrál v titulní roli), náboženské (česká reprezentační jedenáctka urazila fotbalového pánaboha, při gólmánovi Blažkovi stáli všichni svatí) nebo školské (obrovská hrubka ze strany Slavie).³⁶

1.3.2.3 Anglicismy

Přejímání slov z angličtiny probíhalo v několika historických vlnách. Samotné názvy některých sportů (fotbal, hokej, volejbal) se převzaly už v 19. nebo na začátku 20. století. Značný útlum přejímání slov do českého jazyka nastal po roce 1948 z politických a ideologických důvodů. V 60. letech minulého století se v Československu povolila napjatá politická atmosféra a přišla další vlna anglicismů z několika různorodých společenských kulturních oborů. S příchodem normalizace se stav vrátil opět do podoby, jako tomu bylo po roce 1948. Nejmohutnější přísun přejímek byl zaznamenán tak až po „sametové revoluci“ v roce 1989.³⁷

Aspekty jazykových jednotek v rámci přejímání z angličtiny lze dělit podle následujících vztahů:³⁸

- zvuková a grafická adaptace – zřejmý grafický rozdíl a rozdíl mezi českou a anglickou výslovností (*matchball* – *mečbol*),
- rozdíl ve způsobu adaptace – výskyt grafické podoby s výslovností českou (*hokej*) a anglickou (*longboard*),
- lexikální jednotky existující v české i anglické podobě (*kopaná* – *fotbal*)
- tzv. grafické dublety (*manager* – *manažer*),
- citátová slova: (*fair play*).

1.3.2.4 Internacionalismy

Jílek ve své knize *Lexikologie a stylistika* vymezuje internacionalismy následovně: „*Internacionalismy jsou jednotky cizího původu, mezi něž patří internacionální slova přejatá, hybridní morfémy, internacionální frazémy a jejich*

³⁶ MLČOCH, Miloš. *Charakteristické rysy jazyka psané sportovní žurnalistiky*. Olomouc: SDV FF UP Olomouc, 2002. 1. vydání. 44 s. ISBN 80-244-0397-812-13, s. 13-14.

³⁷ Tamtéž, s. 20.

³⁸ Tamtéž, s. 21.

kalky.“³⁹ Sportovní žurnalistika přináší nemalý počet internacionalismů. Užívají se především konstrukce lexikálních jednotek, které mají svůj původ v politické, ekonomické, kulturní nebo vojenské sféře. Vedle těchto obvyklých vrstev, ze kterých lexikální jednotky pochází, existují jazykové prostředky, jež mají smysl ve sportovním kontextu pozměněný, např. standardní situace, kombinace. Obliba užívání internacionalismů se zvyšuje jak u žurnalistů, tak u sportovců, či dokonce funkcionářů. Děje se tak proto, že všechny tyto tři profesní kategorie se snaží prezentovat svoji dostatečnou odbornou způsobilost. Jazyk sportovní publicistiky ve značné míře přejímá hlavně lexikální jednotky, které mají svůj funkční původ v odborném stylu.⁴⁰

1.3.2.5 *Propria*

Typickým jazykovým příznakem sportovní žurnalistiky je častý výskyt vlastních jmen. Jsou to především jména z *proprii* odvozená. Vlastními jmény se označují sportovní kluby nebo sportovci apod. *Propria* dělíme podle druhu odvození do několika kategorií:⁴¹

- pojmenování klubu – *Viktorka, Bohemka*,
- pojmenování inspirované jménem sponzora či majitele – *Křetínského jedenáctka, Paclíkovi hoši*,
- pojmenování podle barvy dresu – *Sešívání, Žlutomodří, Bílý balet* (např. pojmenování pro sportovní kluby SK Slavia Praha, FK Teplice, Real Madrid),
- metonymické pojmenování podle názvu města – *Most, Liberec, Opava*; dále také např. *Severočeši, hokejisté z města železáren*,
- metonymické pojmenování podle názvu státu – *Česko, Irové, Řekové*.

Propria obecně se ve sportovních přenosech, reportážích, rozhovorech používají v hojném množství. Křestní jména nebo příjmení se častokrát nahrazují přezdívkami sportovců a sportovkyň. Je to otázka především osobnostní individuality komentátora. Komentátoři se k používání přezdívek uchylují hlavně v emotivních a vypjatých chvílích,

³⁹ JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 125 s. ISBN 80-244-1246-2, s. 28.

⁴⁰ MLČOCH, Miloš. *Charakteristické rysy jazyka psané sportovní žurnalistiky*. Olomouc: SDV FF UP Olomouc, 2002. 1. vydání. 44 s. ISBN 80-244-0397-812-13, s. 21.

⁴¹ Tamtéž, s. 22.

kdy nad sebou ztrácí kontrolu a vymaní se z role seriózního sportovního reportéra. Striktní profesionální přístup jde na pár okamžiků stranou a na povrch vyplouvají emocionální výkřiky, což je však divákovi často velmi blízké a sympatické. Např. Jaromír Bosák v památné fotbalové bitvě mezi Českem a Chorvatskem na Euru 2016 při vstřelení vyrovnávacího gólu útočníka Tomáše Necida v 89. minutě: „*Dobře Necka! 2:2!*“⁴²

1.3.2.6 Publicismy

S publicismy se lze setkat jak v psaných, tak v mluvených projevech žurnalistů. Novináři, reportéři a komentátoři však nejsou jediní, které můžeme považovat za tvůrce těchto slovních spojení. K novinářům se přidávají i elity politické, kulturní apod. Publicismy se vyznačují svým četným užíváním, stávají se stereotypními slovními obraty, jež se z části dají označit za klišé.⁴³

Viktor Jílek definuje publicismy následovně: „*Publicismy jsou jednoslovné i víceslovné lexikální prostředky nepříznačné ve stylové oblasti publicistické, které vycházejí vstříc specifickým požadavkům komunikátů určených pro širší publikum (novinářských, politických, reklamních).*“⁴⁴ Publicismy se obecně vyznačují tím, že vznikají na základě posunu významu. Například slovo *kauza*. V odborném kontextu obnáší význam právního případu, kdežto jako publicismus se chápe jako jakýkoliv případ, nehledě na charakter problematiky.⁴⁵

Užívání publicismů ve sportovní žurnalistice je velmi oblíbená činnost, uvedeme jen několik příkladů: *potvrdit svoji kvalitu, po zásluze potrestán, představit se svým fanouškům, hra se přelévala ze strany na stranu, domácí to měli ve svých rukou* apod.

1.3.2.7 Využití synonymie

Synonymie se v reálné jazykové praxi identifikuje tak, že vycházíme ze skutečnosti a poté postoupíme k pojmenování. „*Lexikální synonyma jsou jednotky slovní zásoby, slova nebo slovní spojení, které se různí formou, ale shodují se významem.*“

⁴² Euro 2016: Česko – Chorvatsko. *Česká televize* [online]. 2016 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11380245141-euro-2016/216471291120020-cesko-chorvatsko/>

⁴³ MLČOCH, Miloš. *Charakteristické rysy jazyka psané sportovní žurnalistiky*. Olomouc: SDV FF UP Olomouc, 2002. 1. vydání. 44 s. ISBN 80-244-0397-812-13, s. 23.

⁴⁴ JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 125 s. ISBN 80-244-1246-2, s. 18.

⁴⁵ Tamtéž, s. 19.

*Zatímco v denotaci se synonyma musí shodovat, v konotaci se mohou lišit. Jde-li o slova musí být stejného slovního druhu.*⁴⁶

Synonyma se podle míry shody významu člení na dvě základní kategorie: absolutní synonyma a částečná synonyma. Absolutní synonyma mají zcela identický význam a je možné je libovolně zaměňovat ve všech souvislostech, kdežto synonyma částečná mají význam značně blízký, nikoliv však totožný. Mohou se lišit stylovým příznakem, kontextem, obsahem rozsahu apod. Částečné synonymum je ve všech jazykových projevech mnohem častější jednotkou než synonymum absolutní.⁴⁷

Co se týká sportovní publicistiky, synonyma se užívají především v pojmenování činitelů sportovních událostí, zápasů, závodů apod. Např.: *faul, nedovolený zákrok, hrubý přestupek; střední záložník, špílmachr, playmaker; penalta, desítka, pětka, puntík, jedenáctka; konfrontace, utkání, mač, fotbalová bitva, fotbalové představení.*

Využití synonymie je velmi frekventované např. u pojmenování slavných fotbalistů: *Pavel Nedvěd – Méd'a, Furia Ceca, Grande Paolo, Stachanovec, Ocelový robot, záložník Juventus, kapitán české reprezentace, rodák z Chebu* atd.⁴⁸

1.3.2.8 Metafora jako prostředek aktualizace

Metaforu lze označit za nejčastější jazykový prostředek aktualizace. Většina ustálených slovních obrátů používaných ve sportovní publicistice je založena na metaforické bázi: *jedovatý zákrok, střela mezi dvě tyče, vymodlit si faul, na trávníku se žlutí, střelecká nálada.* V komentáři televizních a rozhlasových přenosů zaznamenáváme velký počet metafor, a to substantivních, verbálních nebo adjektivních.⁴⁹

⁴⁶ JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 125 s. ISBN 80-244-1246-2, s. 53.

⁴⁷ Tamtéž, s. 54.

⁴⁸ MLČOCH, Miloš. *Charakteristické rysy jazyka psané sportovní žurnalistiky*. Olomouc: SDV FF UP Olomouc, 2002. 1. vydání. 44 s. ISBN 80-244-0397-812-13, s. 24.

⁴⁹ MLČOCH, Miloš. Metaforická pojmenování v mluvené sportovní žurnalistice (se zaměřením na televizní komentáře fotbalových utkání). In *Český jazyk a literatura v evropském kulturním kontextu. Język i literatura czeska w europejskim kontekście kulturowym*. Racibórz: PVSZ w Raciborzu 2008, s. 177–184.

„Podstatou metafory je přenášení slov na základě vnější podobnosti denotátů, např. označení *mandle* (v krku) podle tvarově podobného semena *mandloně*. Podobnosti se mohou týkat tvaru, barvy, umístění, rozsahu, funkce.“⁵⁰

Jílek dále dělí metafory na aktuální a uzuální. „Smyslem aktuálních je zprostředkovat nové vidění skutečnosti, popř. vyjádřit se neotřele, zajímavě, vtipně (tzv. aktualizace, např. v novinářských textech). V těchto metaforách se nepřenáší pouze pojmenování, ale do určité míry i celý primární význam, který vytváří konotaci významu metaforického.“⁵¹ Zatímco uzuální metafory jsou takové prostředky, které se staly pevnou, stabilní součástí systému jazyka. Tuto skupinu dělíme ještě do menších podskupin: a) pojmenovací metafory (*stolička* – zub), b) expresivní synonyma (bolí mě *palice*). Uzuální metafory jsou mimo jiné často součástí ustálených slovních spojení (*psi jazýček* – zlidovělý název pro jitrocel) nebo frazeologických obrátů (*mít máslo na hlavě*).⁵²

1.3.2.9 Metaforické substantivum

V publikaci *Česká lexikologie*⁵³ od autorů Filipce a Čermáka se metaforická substantiva dělí do několika podskupin na základě typu motivace. Mlčoch se ve svém článku⁵⁴ věnoval výskytu nejfrekventovanějších typů metafor a uvedl několik vzorových příkladů:

- motivovaná pojmenováním povolání nebo činnosti: *fotbalová pila* – fotbalista, který hraje z obrany do útoku; *hokejová hračička* – hokejista, který je technicky velmi zdatný,
- motivovaná abstraktním substantivem – *exekuce pokutového kopu*; *vír na konci druhé půle*; *zmrtvýchvstání Sparty*; *střelecká chuť*,
- motivovaná pojmenováním činnosti neživých předmětů: *výborně si zastříhal nůžkami*,

⁵⁰ JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 125 s. ISBN 80-244-1246-2, s. 44.

⁵¹ Tamtéž, s. 44-45.

⁵² JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 125 s. ISBN 80-244-1246-2, s. 44-46.

⁵³ FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985. Studie a práce lingvistické. 281 s. ISBN 0585-5675, s. 112.

⁵⁴ Metaforická pojmenování v mluvené sportovní žurnalistice (se zaměřením na televizní komentáře fotbalových utkání).

- motivovaná konkrétním substantivem: *fabrika na reprezentanty* – tým dodávající hráče do národního reprezentačního výběru; *fotbalová parketa* – vlastnost, kterou hráč nejlépe ovládá,
- motivovaná pojmenováním z oblasti živočišné říše: *fotbalový dravec* – Milan Baroš.⁵⁵

1.3.2.10 Metaforické adjektivum

Metaforická adjektiva se v publicistických textech neobjevují v tak hojné míře jako metaforická substantiva a autoři České lexikologie⁵⁶ Čermák a Filipec vymezují celkem pět podskupin motivací. Mlčoch se v žurnalistických komunikátech zaměřil jen na některé:

- motivovaná pojmenováním přírodních jevů: *ledový muž*, *buldočí odhodlanost*,
- motivovaná pojmenováním vlastností výrobků: *křehký útočník*, *odolný obránce*,
- motivovaná pojmenováním lidské vlastnosti nebo činnosti: *hloupá branka*, *neučesaná hra*,
- Mezi další příklady adjektivních metafor patří např. hyperbolická adjektiva, synestézie apod.: *fantastická střela*, *přišel na trávník hodně nažhavený*.⁵⁷

Mluvená sportovní žurnalistika obsahuje často různá hyperbolická vyjádření, která mají za úkol přidat na významnosti herní situace nebo nezměrně ocenit, či naopak demonizovat výkon sportovce: *fatální chyba*, *zázračná přihrávka*, *smrtný zásah* apod.

⁵⁵ MLČOCH, Miloš. Metaforická pojmenování v mluvené sportovní žurnalistice (se zaměřením na televizní komentáře fotbalových utkání). In *Český jazyk a literatura v evropském kulturním kontextu. Jazyk i literatura czeska w europejskim kontekscie kulturowym*. Racibórz: PVSZ w Raciborzu 2008, s. 177–184.

⁵⁶ FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985. Studie a práce lingvistické. 281 s. ISBN 0585-5675, s. 112-113.

⁵⁷ MLČOCH, Miloš. Metaforická pojmenování v mluvené sportovní žurnalistice (se zaměřením na televizní komentáře fotbalových utkání). In *Český jazyk a literatura v evropském kulturním kontextu. Jazyk i literatura czeska w europejskim kontekscie kulturowym*. Racibórz: PVSZ w Raciborzu 2008, s. 177–184.

V nepatrném množství se v žurnalistických komunikátech také vyskytují metafory terminologické: *zónová obrana, defenzivní štít*.⁵⁸

1.3.2.11 *Metaforické verbum*

Podobně jako u předchozích dvou jazykových prostředků, existuje zde několik podtypů metaforických verb:⁵⁹

- motivovaná pojmenováním zvuků živočichů: *broukat, pištět*,
- motivovaná pojmenováním jevů neživé přírody: *buráct, foukat*,
- motivovaná pojmenováním pohybu živočichů: *letět do práce, plazit se*,
- motivovaná činností lidí, věcí: *stroj běží, vítr bodá*.

Miloš Mlčoch, který metaforická verba v žurnalistických komunikátech zkoumal, našel příklady metafor pouze z poslední podskupiny – motivovaná činností lidí. Velice frekventovaná jsou taková pojmenování, která jsou vystavěna na základě činnosti hráčů podle činnosti lidí obecně: *vykoledoval si faul, míč proháčkoval až k pokutovému území, favorit utkání klopytl*. Další skupinou jsou verba, resp. pojmenování činnosti neživých předmětů motivované pojmenováním pohybu, činnosti lidí: *zrodila se skvělá šance, emoce vždy vyplavou na povrch, Ronaldo načechral míč na hlavu Ramose*.

Existují i další příklady uzuálních verbálních metafor: *Baroš se tam přiřítíl, obránce stínuje útočníka, tuhle penaltu úplně zazdil, jeho záměr přečetl, Rosický narýsoval krásnou kolmici, do vzduchu se nejlépe vyšrouboval Koller*.⁶⁰

1.3.2.12 *Slangové výrazy*

„Slang je nespisovná část lexikální zásoby, která je vázána na sociální prostředí.“⁶¹ Slangové výrazy můžeme interně dělit na:

⁵⁸ Tamtéž, s. 181-182.

⁵⁹ FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985. Studie a práce lingvistické. 281 s. ISBN 0585-5675, s. 113.

⁶⁰ MLČOCH, M. Metaforická pojmenování v mluvené sportovní žurnalistice (se zaměřením na televizní komentáře fotbalových utkání). In *Český jazyk a literatura v evropském kulturním kontextu. Jazyk i literatura czeska w europejskim kontekscie kulturowym*. Racibórz: PVSZ w Raciborzu 2008, s. 177–184.

⁶¹ JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 125 s. ISBN 80-244-1246-2, s. 10.

- lexikální zásobu profesionální – odborná pojmenování, názvy, obraty užívané v úzkém pracovním okruhu (*pant, štafle, majzlik*),
- zásobu slangovou v užším slova smyslu – typická pro sociální skupiny zájmového charakteru, kupříkladu studentské prostředí (*stípkó, koule, zápich*).⁶²

Po polickém převratu v roce 1989 se používání slangových výrazů v Česku výrazně rozmnožilo. Česká televize se věnuje především sportům, jako jsou fotbal a hokej. Z těchto dvou populárních sportů vzniká největší počet slangismů, které oživují přímé přenosy fotbalových nebo hokejových utkání. Většina slangismů a sportovních termínů přichází z angličtiny, neboť většina sportů, která se u nás po roce 1989 začala šířit, vznikla v USA nebo ve Velké Británii.⁶³

1.4 Televizní sportovní komentář

1.4.1 Charakteristika komentáře

Televizní sportovní komentář se stal nedílnou součástí žánrového pole televizní publicistiky a s narůstající popularitou sportovních přenosů zaujímá významné místo mezi ostatními publicistickými útvary. Televizní komentář se začal výrazně modifikovat i s rozštělem nových sportovních odvětví, kterým se sportovní kanály začaly plně věnovat.

Základní dominantní úlohu televizního komentáře přebírá obraz. Je to zásadní prvek, který odlišuje televizní komentář například od rozhlasové reportáže, která s vizuální účastí diváka nepočítá. Obraz učinil zbytečným podrobný a detailní komentář, který soustavně líčí průběh zápasu. Rozdíl mezi televizním a rozhlasovým komentářem se nejvíce projevuje tehdy, když dojde k technické poruše, a komentátor tak musí plně nahrazovat vizuální zastoupení obrazu: „*Skokan se odráží od lavice a pomalu se rozjíždí směrem dolů...*“ Přítomnost obrazu však nijak nesnižuje hodnotu a přínos televizního

⁶² Tamtéž, s. 10-11.

⁶³ MLČOCH, Miloš. Slangové výrazy a termíny v tradičních a moderních sportovních odvětvích. In Slang a argot: Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.-27. února 2008. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU, 2008. ISBN 978-80-7043-764-3, s. 44-45.

komentáře, nestává se druhořadou kategorií, ba naopak se začínají projevovat další na první pohled méně zřetelné funkce, kterými televizní komentář disponuje.⁶⁴

Komentář zakládající se na obrazu se vyznačuje především identifikační a orientační úlohou. Děj utkání sleduje divák, kterému komentátor pomáhá ve snazší orientaci v rámci průběhu hry. Co se týká kolektivních sportů, tj. fotbal, hokej, házená apod., nejčastěji se užívá tento typ komentáře: „*Baroš, po něm Koller, znovu Baroš, Rosický a je to gól!*“ Díky vizuální spolupráci s divákem, se komentář z hlediska popisnosti soustřeďuje především na výčet jmen a úkonů. V komentáři lze vysledovat i funkce informativní (*faul zaviněný Barošem*) a hodnotící (*nepřesná střela Rosického*).⁶⁵

1.4.2 Členitost komentáře

Co se týká komplexní výstavby komentáře, je velmi obdobný tomu rozhlasovému. Část úvodní a závěrečná jsou vystavěny na podobném principu. Na začátku otevírací části utkání komentátor referuje o základních údajích zápasu, seznamuje diváka o sestavách obou mužstev apod. V závěrečné části pak bilancuje výkon týmů v odehraném zápase a hodnotí výsledný stav utkání. Komentář lze členit i na základě dalších kategorií. Např. na základě mechanického střídání komentátorů po časových intervalech. Málokdy je komentář veden formou dlouhého souvislého monologu, neboť do komentáře může během přenosu vstoupit spolukomentátor, fotbalový expert či reportér na stadionu.⁶⁶

Dialogická forma komentáře nabízí divákovi jednu z dalších úrovní slovního pásma komentátorské dvojice. Jsou to vlastní dialogy mezi dvěma komentátory, nikoliv jednotlivé vstupy reportérů, rozhovory s aktéry apod. Dialog se projevuje například při odevzdávání slova jeden druhému (*A teď tu máme sektor výšky, předávám ti slovo.*) nebo při hodnotících soudech (*Byl to faul? Co myslíš ty?*). Do dialogického postupu patří i prostředky kontaktné pro styk s divákem (*Dámy a pánové, tohle se nevidí každý den!*),

⁶⁴ ZIMA, Jaroslav. Sportovní televizní komentář (K jeho stránce jazykové a slohové). *Naše řeč* [online]. 1972, 55(4) [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5636>

⁶⁵ ZIMA, Jaroslav. Sportovní televizní komentář (K jeho stránce jazykové a slohové). *Naše řeč* [online]. 1972, 55(4) [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5636>

⁶⁶ Tamtéž

častokrát komentátor diváka přímo vybízí k úkonu (*Ted' pořádně sledujte, jak se bude zápas odvíjet.*)⁶⁷

1.4.3 Česká scéna

V 90. letech 20. století zaznamenal sportovní komentář kvalitativní otřes na české televizní scéně. Příčina spočívala v nástupu komerčních televizních stanic, jejichž cílem bylo nabízet divákům plnohodnotný televizní program, tedy včetně živého vysílání vrcholového sportu. Po pádu komunismu v roce 1989 se dva roky nato vytvořil tzv. duální systém⁶⁸, kdy na televizním trhu začaly působit vedle sebe jak veřejný, tak soukromý sektor stanic. V České republice roku 1994 spustila své vysílání první soukromá televizní společnost TV Nova, o rok dříve zahájila své vysílání FTV Premiéra⁶⁹, a to 20. června. Oba tyto kanály začaly vysílat sportovní přímé přenosy, s nimiž doposud neměly žádné zkušenosti. Sportovní redakce na soukromých stanicích vznikaly bez výraznější erudice a odbornosti, do té doby se tomu nikdo významněji nevěnoval a nebylo snadné se kvalitou vyrovnat sportovní redakci ČT, která pouze udržovala svoji kontinuitu práce. Netýkalo se to logicky pouze sportovního komentáře, ale tato disciplína byla, je a bude vždy patřit mezi ty nejnáročnější.⁷⁰ Mezi první komentátory na televizi Nova se řadí známé duo Václav Tittelbach a Pavel Pouliček. Komentátoři, kteří se skrze sportovní komentář postarali o negativní reklamu kanálu na dlouhá léta dopředu: „*Je to zakázané...nedovolené...přes všechny čáry...icing...a puk jde zpátky před Hniličku.*“⁷¹

V současné době se sportovní komentář napříč všemi televizními kanály kvalitativně vyrovnává. S příchodem specializovaných digitálních stanic se nabídka vysílání sportovních přenosů rozšířila a zkvalitnila. Velmi dobrou kvalitu si stále drží redakce ČT sport, do jejíž komentátorské řady řadíme známá jména, jako jsou Jaromír Bosák, Robert Záruba, Marek Svačina, Tomáš Jílek a mnoho dalších. V soukromém sektoru ji velmi zdatně sekunduje sportovní redakce O2 TV Sport, která čítá dohromady

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Podle zákona ČSFR č. 468/1991 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

⁶⁹ 1. ledna 1997 společnost FTV Premiéra změnila název na Prima televize.

⁷⁰ BERENĚ, Michael. *Analýza práce komentátora sportovního přímého přenosu*. Praha, 2014. 127 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Ondřej Zamazal, s. 10-11.

⁷¹ SOBOL, Petr. *Památné duo Pouliček a Tittelbach*. Připomeňte si jejich 13 nejlepších hlášek. Sportrevue [online]. 2018 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://sportrevue.isport.ble.sk.cz/pamatne-duo-poulicek-a-tittelbach-pripomente-si-jejich-13-nejlepsich-hlasek#part=3>

16 pracovníků (komentátorů, redaktorů a reportérů). Mezi nejznámější jména redakce patří Milan Štěrba, Václav Pilný, Jiří Vrba či Ondřej Svěcený.

1.4.4 Funkce komentátora

Kvalitní sportovní přímý přenos se nemůže obejít bez doprovodného komentáře, za ježž nese odpovědnost osoba na pozici komentátora přenosu. Komentátor televizního přenosu se významně liší od toho rozhlasového, neboť sled dění je kromě sportovním komentátorem přenášén i samotným obrazem. Význam jeho role se však nijak nesnižuje, ba naopak nabývá dalších rozměrů. Televizní komentátor je po dobu přenosu podroben intenzivní kontrole ze strany diváka, který na obrazovce sleduje to samé, co komentátor. Je důležité, aby v důsledku tohoto faktu přizpůsobil svůj přístup a nestavěl se do pozice „popisovače“ všeho, co se na hrací ploše stane. Pokud se k tomu uchýlí, stává se z něho spíše rušivý prvek než osoba, která by diváka provázela přenosem a poskytovala komfort při sledování sportovní akce. Popisovat vše, co se na obrazovce děje, vzbuzuje dojem spíše neumětelství a nepříliš velké odbornosti, divák záhy nezkušenost rozpozná a přínos komentáře neocení, ba naopak.⁷²

Existuje řada věcí, která kvalifikuje komentátora do funkce. Jsou spojeny především s jeho verbálními schopnostmi, ale i vzdělanostními předpoklady. Nezáleží na tom, zda komentuje sportovní přenos nebo jakýkoliv jiný, ale existují potřebné vlastnosti a dovednosti, které jsou nezbytné pro výkon tak náročného povolání, kterým je televizní komentování.

- všeobecné znalosti, kulturní, sociální, politický přehled,
- improvizace, pohotovost,
- důsledné znalosti v konkrétním oboru,
- bohatá slovní zásoba, kultivovanost, schopnost mluvit spisovně, znalost rodného jazyka,
- objektivní přístup, skromnost, ohleduplnost,
- vyhovující hlas, síla osobnosti.⁷³

⁷² HLADKÝ, Miroslav. *Žurnalistika v televizi*. Praha: Novinář, 1986. 349 s., str. 177-178.

⁷³ Tamtéž

1.4.5 Dělení komentáře

Jan Velart, toho času sportovní komentátor Nova Sport 1, ve své diplomové práci⁷⁴ dělí sportovní komentář na základě okolnostního faktoru do několika kategorií:

- podle lokace komentátora – místo dění sportovní akce nebo studio televizní společnosti,
- podle charakteru komentáře – **analytický** (úvahy, hodnocení, polemika, doprovodný komentář, doplňující data o hráčích a týmech, informace z osobního života hráče, diskuze komentátora s expertem, kontrola průběžného stavu zápasu) nebo **popisný** (hyperkorektní popisnost, podobnost s rozhlasovým komentářem, simultánní deskripce, přesnost, výstižnost, jména hráčů, popis jednotlivých akcí na hřišti),
- podle času – komentování přímo naživo nebo s časovým odstupem – koncipovaný komentář záznamu přenosu,
- podle počtu sportovních komentátorů – jeden komentátor, dva komentátoři, hlavní komentátor + spolukomentátor/expert.⁷⁵

Počet komentátorů se v poslední době umenšuje především kvůli finančním nákladům každé televizní stanice, je to trend, který se dotýká hlavně médií veřejnoprávních. Omezení finančního rozpočtu se dotýká i možnosti vycestování komentátorů do zahraničí. Je naprosto běžné, že fotbalové zápasy finálních fází Ligy mistrů komentuje pouze jeden hlavní komentátor, v případě ČT sport to doposud býval nejčastěji Jaromír Bosák. Mezi stálíci komentátorské redakce ČT sport bývají občas přizváni i externí spolupracovníci redakčního uskupení. V případě Ligy mistrů se tak stalo při posledním finálovém utkání mezi Realem Madrid a FC Liverpoolem – přímý přenos komentoval kromě Jaromíra Bosáka také Jiří Hošek, komentátor na portálu Seznam Zprávy. Nejednalo se o první spojení této exkluzivní dvojice, v roce 2017 například komentovali kvalifikační zápas národního týmu v Severním Irsku a jejich výkon sklidil nebývale pozitivní ohlasy.

1 hlavní komentátor + 1 expert/spolukomentátor je schéma, které sportovní redakce ČT prosazuje už několik let. Expert by měl přinášet další nadstavbu komentáře,

⁷⁴ VELART, Jan. *O komentování sportovního přenosu se zvláštním zaměřením na fotbalové a hokejové zápasy*. Praha, 2005. 327 s. Diplomová práce. FSV UK.

⁷⁵ Tamtéž, s. 63.

měl by jednotlivé situace na dějišti analyzovat a podrobit je objektivní kritikou. Lidé na pozici spolukomentátora často vzešli z řad bývalých profesionálních sportovců, a proto by svoje argumenty měli opírat o osobní zkušenost. Na televizní stanici O2 TV Sport je zaveden koncept, kdy fotbalová utkání komentují dva hlavní komentátoři, aniž by se komentování účastnil fotbalový expert. Kolem fotbalových expertů, především na ČT sport, se vedou už dlouhá léta napjaté diskuse, zda je kvalita oněch spolukomentátorů dostačující. Fotbalovým expertům se ze stran odborné veřejnosti i laiků často vyčítá, že jsou příliš ustrašení a bojácní. Málokdy se uchýlí k razantnějšímu výroku, detailnější kritice a analýze. V Čechách se stalo zvykem, že fotbaloví experti popisují herní souvislosti v bílých rukavičkách, nechtějí ostře zkritizovat žádný tým, žádného hráče, se kterým by případně mohli navázat v budoucnu spolupráci. Postřehy fotbalových spolukomentátorů jsou baleny do zažitých klišé, které se každým dalším přenosem více a více zprofanovávají. Experti musí podrobovat kritice i své bývalé spoluhráče, se kterými se mnohdy přátelí, a komentář je degradován nepatřičnou úslužností vůči profesionálním sportovcům. Stejně tak neprochází žádnými zvláštními mediálními tréninky, do studia nastupují často hned po aktivní kariéře, což však není běžným stavem ve všech evropských zemích. Kupříkladu na britských ostrovech se s budoucími experty pracuje už v průběhu jejich kariéry, podstupují různá mediální cvičení a televizní kanály si je tak vychovávají na několik dalších let dopředu. Nepochybně s tím taktéž souvisí i finanční stránka věci. V českých poměrech, resp. v ČT není pozice fotbalového experta nijak významně honorována, a tím se vytrácí motivace profesního progresu.

Pavel Karoch je z našeho pohledu nejhůře vystupujícím fotbalovým expertem nejen v ČT. Ve studiu a při komentování mnohdy působí znuděným dojmem, v některých případech se dokonce chová poněkud arogantně. Často na dotazy moderátorů reaguje otřepanými frázemi, které si každý inteligentní fotbalový fanoušek dosadí do odpovědi sám. Je zdrženlivý k tomu, aby si nebral servítky k některým hráčům na hřišti, spíše jen bezduše chválí a snaží se být loajální. Během komentování občas utrousí nějaký vtip, jenž ale často nezapadá do kontextu situace. Při přenosu bývá také velmi rušivé jeho neustálé chichotání se nad situacemi během hrací doby. Je známý svými legendárními hláškami,

které baví český fanouškovský svět: „*Ale hráči Chelsea, vlastně Liberce byli na ten signál slepí.*“⁷⁶

Ocenění pro nejlepšího fotbalového experta ČT bychom dali Martinu Hyskýmu. Patří vůbec k těm nejspolehlivějším expertům na poli sportovních kanálů s českým komentářem. Vyznačuje se důslednou přípravou, analýzami a argumenty opřená o tvrdá data. Co se týká mluveného projevu, je velmi rázný, energický a pádný. Nemá sebemenší problém podrobněji rozvést základní myšlenku, aniž by výrazně zasáhl do dění na hřišti. Důvod, proč jsme ho „nominovali“ na pozici nejkvalitovanějšího fotbalového experta, je jeho odvaha a nevybíravost. Nebojí se hráče zkritizovat, nesnaží se je omlouvat, ba naopak trefně a úderně pojmenuje stav, který spatřuje. Bývá označován za experta nového „stříhu“, který analyzuje fotbal zevnitř a nestydí se za své osobní názory. V sousedním Německu je tento typ komentáře naprosto běžný, nikdo se s nikým nepáře a nikomu nic neodpustí. Podobným typem fotbalového experta na konkurenční O2 TV Fotbal je bývalý reprezentant Jan Rajnoch. Je zřejmé, že tým redakce O2 TV tlačí na to, aby se stálí experti neustále zlepšovali – Jan Rajnoch za poslední rok prošel výrazným zlepšením.

1.4.6 Odlišné znaky komentáře

V následujících kapitolách si stručně shrneme charakterové rozdílnosti ve způsobu vedení komentáře na veřejnoprávní a komerční televizi. Zda vůbec existují a zda to není otázka spíše individuálního pojetí. Jednotlivosti, jazykové prostředky komentáře si podrobněji rozebereme v části, kde budeme analyzovat vybrané přenosy fotbalových utkání. Je nutno dopředu říct, že těžko lze porovnávat styl fotbalového komentáře pouze na bázi sportovních kanálů, neboť každá sportovní televize je reprezentovaná sportovními redaktory, reportéry, editory, komentátory apod., a tudíž je vhodné se soustředit na nejvýraznější představitele sledovaných kanálů. Vybrali jsme po jednom přenosu z každé televize, tj. ČT sport a O2 TV Fotbal, abychom zjistili, kterou metodou se oba televizní komentáře vyznačují – zdali se jedná o popisný nebo analytický, či dokonce o stejnoměrnou kombinaci obojího.

⁷⁶ FC Slovan Liberec – SK Sigma Olomouc. *Česká televize* [online]. 2012 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10114956110-fotbal/212471291840001-fc-slovan-liberec-sk-sigma-olomouc>

1.4.6.1 Real Madrid – Bayern Mnichov

Za ČT sport jsme k analýze zvolili semifinálové utkání Ligy mistrů UEFA mezi Realem Madrid a Bayernem Mnichov ze dne 1. 5. 2018. Přímý přenos komentovali Jaromír Bosák a Martin Hyský. Vytvořili jsme kompletní přepis komentáře celého utkání a posléze text rozřadili na skupiny „popisnou“ a „analytickou“. Po označení textu jsme vypočítali procentuální poměr popisného a analytického komentáře.

Z výsledku analýzy prvního utkání, které komentovala dvojice Bosák-Hyský, jasně vyplývá, že v komentáři převažuje styl analytický. Z celého přepisu komentáře jsme našli 72,29 % analytického komentování a pouze 27,71 % popisného. Výrazný nepoměr mezi oběma styly komentování je dán proto, že ČT sport si zakládá na schématu „komentátor + expert“. Existuje pouze nepatrné množství živých přenosů na ČT, kdy fotbalové zápasy komentuje pouze hlavní komentátor. Fotbalový expert se málokdy uchyluje k tomu, že by popisoval dění na trávníku. Jeho pozice je opodstatněna hlavně analytickým komentářem a neměl by zasahovat do činnosti hlavního komentátora. Na české scéně si ČT sport osvojila monopol na model „komentátor + expert“ a stalo se to jejím důležitým signifikantním znakem, který je zárukou analytického komentáře.

Zpravidla Martin Hyský tvoří dvojici s Jaromírem Bosákem, který je mnohými považován za současnou komentátorskou jedničku v Česku. Jeho slovní projev bývá svérázný, osobitý a originální. Jaromír Bosák disponuje největším přehledem v německé Bundeslize, avšak podle jeho vlastních slov se snaží znalostmi pokrýt většinu evropských soutěží. Podle našeho soudu, Bosákův projev chvílemi působí na diváka laicky a jako by postrádal důkladnější předzápasovou přípravu. Tento nedostatek se projeví o to více, pokud se naskytne přímé srovnání s televizním komentářem na O2 TV Sport. Bosákův styl komentování může vadit zejména těm, kteří vyžadují značné množství sportovních statistik a dat o hráčích či klubech a kteří oželí nadbytek humorných výrazových prostředků. Jaromír Bosák pravděpodobně bude ještě několik dalších let považován veřejností za jedničku komentátorského fóra v tuzemsku. Je otázkou, zda hlavní příčinou není nedostatek mladých talentovaných sportovních komentátorů.

1.4.6.2 AS Řím – FC Barcelona

Za televizní stanici O2 TV Sport jsme k následnému rozboru vybrali čtvrtfinálové utkání Ligy mistrů UEFA mezi AS Řím a FC Barcelonou ze dne 10. 4. 2018. O komentář se postarala dvojice Vlastimil Kaiser a Jiří Vrba. Výsledek analýzy přenosu utkání dopadl

obdobně jako předcházející rozbor přenosu na ČT sport. Přepis fotbalového komentáře Vlastimila Kaisera a Jiřího Vrby je z 66,46 % zastoupen analytickým stylem a ze zbývajících 33,54 % metodou popisnou. Je evidentní, že podobně jako u přenosu na ČT dominuje míra analytického komentáře před popisným. Poměr mezi oběma metodami není tak markantní, neboť komerční televize upřednostňuje schéma „dva hlavní komentátoři“. Oba dva komentátoři se v hojnosti věnují i stylu popisnému, kdežto fotbalový expert nikdy v reálném čase dění na trávníku nepopisuje. Utkání komentované na O2 TV Fotbal bylo doprovázeno komentářem, který na nás vytvářel dojem mnohem větší nikoliv odbornosti, ale hlavně připravenosti. Analytický komentář na O2 TV Fotbal se zakládá především na všemožných statistikách, datech a údajích o hráčích, trenérech, funkcionářích nebo týmech. Jsou to statistiky, které nejsou pouze povrchní, ale ty, které by si televizní divák musel delší dobu na internetových specializovaných serverech vyhledávat. Ne že by komentátorské duo na ČT neuvádělo řadu podrobných statistik, ale jejich množství není tak značné jako u konkurence. Dokládá to i fakt, že v přepisu komentáře utkání na O2 TV jsme napočítali cca o 1100 slov navíc oproti vysílání na ČT sport. Onen přehršel statistik v podání komentátorů Kaisera a Vrby byl podle našeho názoru místy kontraproduktivní. Velké množství statistik diváka často unavuje, než aby ho obohacovalo. Televizní divák častokrát spíše ocení možnost odreagovat se u přenosu a soustředit se pouze na průběh zápasu, než aby vnímal každou zbytnou sportovní statistiku. Je to především o osobních preferencích každého diváka, takže nelze zaujmout zcela objektivní postoj.

Zda je komentář více analytický nebo popisný, záleží také do velké míry na samotném průběhu utkání. Pokud je utkání nezajímavé a na trávníku se toho moc neděje, přiměje to komentátora, aby komentář byl spíše analytický, neboť se v důsledku toho vytvářejí tzv. hluchá místa. Naopak, v případě, že je zápas tzv. „nahoru dolů“, pro diváka záživný a rodí se množství útočných akcí, komentář je veden převážně popisně z logiky věci. Zeptali jsme se také fotbalového komentátora ČT Vlastimila Vláška, jak shledává tento striktní způsob dělení komentáře: *„Myslím si, že především závisí na konkrétní osobě. Já si troufám říci, že jsem spíše popisný. Zkušený kolega Míra Bosák zase hledá více herních souvislostí. Jirka Štěpán se zaměřuje na zajímavosti kolem hráčů.“*⁷⁷

⁷⁷ z emailové komunikace s Vlastimilem Vláškem, 15.7. 2018, archiv autora

Rys, který ještě rozebereme v následujících kapitolách o jazykovém charakteru komentáře, je familiárnost slovního projevu. Během sledování fotbalového utkání na O2 TV jsme postřehli mnohem větší míru důvěrnosti ve chvíli, kdy komentátor jmenuje jednotlivé hráče či samotný klub: *„Mimochodem, Leo má v posledních zápasech fantastickou formu, dvanáct vstřelených branek v posledních deseti zápasech.“* Na ČT jsme nic podobného nepostřehli. Dále, pokud zápas komentují dva hlavní komentátoři, schyluje se k nebezpečí, že se v některých postřezích mohou po sobě opakovat. V případě fotbalového utkání na komerční stanici jsme až na pár výjimek, kdy se nadvakrát dozvíme, že se bude kopat rohový kop, tento nešvar nezaznamenali. Naopak bylo patrné, že oba komentátoři jsou sehraní, zdařile se doplňovali a bylo vidět, že společně nekomentují poprvé.

K problematice o rozdílnosti sportovního komentáře na veřejnoprávní a komerční stanici jsme oslovili Václava Pilného, fotbalového komentátora na O2 TV Sport: *„Největší rozdíl mezi O2 TV Sport a ČT sport je v modelu komentáře. Při důležitých zápasech využíváme modelu se dvěma komentátory, zatímco ČT sází na model komentátor + expert.“*⁷⁸ Pilný není příznivcem myšlenky, že by se komentář měl posuzovat na rovině televizních kanálů. Způsob komentování vidí jako věc čistě osobitou: *„Co se týká stylu komentování, to už je velmi individuální disciplína. Záleží na každém komentátorovi, jakým způsobem ke své práci přistupuje. To také souvisí s tím, že ne každému divákovi se komentátor zalíbí.“*⁷⁹ Také nás zajímalo, jak shledává způsob práce kolegů z fotbalové redakce ČT sport v porovnání s jeho domovskou redakcí: *„Fotbalová redakce na ČT v posledních letech dle mého názoru spíše stagnuje, než aby se posouvala dál. ČT skvěle zvládá přenosy z hokeje. U fotbalu mi přijde, že všechno funguje tak trochu samospádem. Je tam minimum inovací. Jestli jsme však před nimi o krok napřed, to musí posoudit jiní. Ale co se týká zpracování studií, tak tady si dovolím tvrdit, že ho máme dramaturgicky lépe zpracované než kolegové z ČT. Výbornou práci nám odvádí člověk, který připravuje rozbor v elektronické tužce. Samozřejmě také klademe velký důraz na výběr hostů.“*⁸⁰

⁷⁸ z emailové komunikace s Václavem Pilným, 16.7. 2018, archiv autora

⁷⁹ z emailové komunikace s Václavem Pilným, 16.7. 2018, archiv autora

⁸⁰ Tamtéž

2 Analytická část

2.1 Jazyková analýza televizního sportovního komentáře ve vybraných přenosech fotbalových utkání na ČT sport a O2 TV Sport

V této kapitole budeme analyzovat vybrané přenosy fotbalových utkání, resp. lexikální a zvukové prostředky sportovního komentáře, které jsme představili v teoretické části práce. Zvolili jsme přenosy vysílané na ČT sport a na stanici O2 TV Sport, resp. O2 TV Fotbal. Všechny analyzované přenosy jsou fotbalová utkání nejvyšší evropské soutěže Ligy mistrů, abychom se drželi jednotného měřítka a výchozí pozice nebyla odlišná při výběru záznamů. Vypracovali jsme si tak přepis zvolených výrazových prostředků lexikální i zvukové roviny (s odkazem na Mlčochovy prostředky), které jsme následně rozčlenili do několika kategorií. Co se týká ČT sport, zvolili jsme přenosy se zavedeným modelem „hlavní komentátor + spolukomentátor“. U konkurenční stanice O2 TV Sport, resp. O2 TV Fotbal jsme vybrali záznamy přenosů, které komentuje dvojice hlavních komentátorů, což je tradiční schéma tohoto kanálu. Analyzovali jsme následující přímé přenosy:

- Osmifinálové utkání Ligy mistrů UEFA: Paris Saint-Germain vs. Real Madrid, den konání: 6.3. 2018, Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport).
- Osmifinálové utkání Ligy mistrů UEFA: Chelsea FC vs. Barcelona, den konání: 20.2. 2018, Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport).
- Utkání základní skupiny Ligy mistrů UEFA: FC Viktoria Plzeň vs. CSKA Moskva, den konání: 19.9. 2018, Milan Štěřba a Jan Homolka (O2 TV Sport), pouze lexikální rovina.
- Utkání základní skupiny Ligy mistrů UEFA: Inter Milán vs. Tottenham Hotspur, den konání: 18.9. 2018, Tomáš Radotínský a Vlastimil Kaiser (O2 TV Sport), pouze lexikální rovina.
- Utkání základní skupiny Ligy mistrů UEFA: FC Viktoria Plzeň vs. AS Řím, den konání: 12.12. 2018, Tomáš Radotínský a Milan Štěřba (O2 TV Sport), pouze zvuková rovina.

- Utkání základní skupiny Ligy mistrů UEFA: Liverpool FC vs. SSC Neapol, den konání 11.12. 2018, Petr Svěčený a Jiří Vrba (O2 TV Sport), pouze zvuková rovina.

2.1.1 Zvuková rovina

2.1.1.1 Krácení samohlásek

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

*To byla opravdu vynikající fotbalová **podívaná**. (podívaná); Ani Di María, ani Cavani zatím **nevyvíjí** takový tlak, jaký by v tomhle tom prostoru, když tam ti hráči nastavení sou, bylo zapotřebí. (nevyvíjí); Kovačić. Na **pětniku** si vyměňoval míč s Ronaldem. (*pětniku*)*

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

*... **není** to úplně klasická Chelsea. (není); ... i proto po něm **sáhla** Barcelona, aby nahradil Luise Enriqueho. (sáhla); Chelsea, **myslím** si, že trenér Conte tu sestavu celkem trefil. (myslím)*

Tomáš Radotínský a Milan Štěrba (O2 TV Sport)

*Opět se **muže** představit Čermák. (může); ... **myslím** si, že tohle je ještě zatím tedy lepší varianta, než kdyby Kolarov pokračoval dál. (myslím)*

Petr Svěčený a Jiří Vrba (O2 TV Sport)

Nenalezena žádná odchylka.

Shrnutí

Většina zaregistrovaných odchylek v kvantitě vokálů, resp. ve zkracování samohlásek se týká samohlásky *i*. Analýza nám potvrdila tvrzení Jiřiny Hůrkové, která ve své knize uvedla, že zkracování vokálů se nejčastěji týká samohlásek [í, ú]. Např. v případě Jiřího Štěpána jsme vyhledali pouze případy sloves jako slovnědruhové

kategorie, ve kterých se odchylky zkracování vokálů vyskytovaly obecně nejfrekventovaněji.

Není lehké zachytit zkrácení vokálu na první poslech, často jsme se k situaci museli vracet, abychom se přesvědčili o přítomnosti a odchylku mohli zaznamenat. Častokrát je v případě sledovaných komentářů zkrácení samohlásky zapříčiněno ledabylou výslovností nebo rychlým tempem řeči v některých vypjatých chvílích apod. U žádného komentátora jsme nenašli odchylku ovlivněnou nářečím. Ke zkracování vokálů mají tendenci uživatelé češtiny z lašských nářečí, ale např. i Středočeši. Ti jsou si však zvláštnostmi ve výslovnosti vědomi a nepocitují to jako odchylku. Postupem času se však z regionálního jevu stal celorepublikový.

Slovo *muže*, které v komentáři použil komentátor O2 TV, bychom mohli zkoumat v rámci roviny morfologické nebo lexikální, pokud bychom však neznali kontext celé výpovědi. Díky kontextu je v tomto případě naprosto zřetelné, že se nejedná o genitiv či akuzativ singuláru (příp. akuzativ plurálu) substantiva *muž*, a proto jsme jej zařadili mezi výslovnostní odchylky.

Co se týče počtu nalezených odchylek ve zkracování samohlásek, je (pro nás překvapivě) mnohem vyšší na ČT sport. Poměr 6:2 neznačí nijaký závratný rozdíl mezi oběma televizemi, ale mírně napovídá o kvalitativní úrovni mluveného projevu sportovních komentátorů každé ze společností. Dokonce v jednom z přenosů na O2 TV jsme při nezměrné snaze nenašli žádný případ zkracování vokálů. Na straně ČT není vyšší počet odchylek kvůli rychlejšímu řečovému tempu, ale příčinou je nedbalá výslovnost komentátorů veřejnoprávní televize, včetně experta Martina Hyského, který se často pokoušel o časově delší mluvené vstupy, při kterých se dopouštěl výslovnostních chyb. Komentátoři na O2 TV se převážně soustředí na popisný komentář, a riziko vyřčení odchylky je proto o něco menší. Jak dvojice Radotínský-Štěrba, tak Svěcený-Vrba byly velmi důsledné ve výslovnosti dlouhých samohlásek, kladli důraz na čistotu, pregnantnost a dostatečnou znělost vokálů, přestože je to artikulačně náročnější díky značné námaze svalstva při pohybu jazyka.

2.1.1.2 *Prodlužování samohlásek*

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

*O tom loňském zápase s **Barcelóóónou** už byla řeč ve studiu. (Barcelonou); Máme za sebou i první **fául**. (faul); Ronaldo se **napřáááhnul**, ale míč nedostal blíže k brance. (napřáhnul); Asensio musí pravačkou **úúú** Sergio Ramos v obrovské šanci! (spojka a); Znovu si teď Pařížané pomohli delší přihrávkou za tu obrannou **linii**. (linii); Ten míč propadne na Benzemu, který postupuje z boku na brankáře Areolu, **Benzemaaa!** (Benzema); Dani Alves, není to ofsajd, **Mbappééé!** (Mbappé); Tohle **nééé**, tohle nemůže být penalta.*

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

***Hazaaard**, stále Chelsea pokračuje v napadání. (Hazard); Nalil si balon na střelu a ta **vůúúbec** nebyla špatná. (vůbec); Rychlé přenesení doleva v tomhle případě, ale tady se **vrááátil** Azpilicueta. (vrátil); Tohle je balon, který **mááálem** prošel na Pedra. (málem); Tříčlenná zeď. Chelsea **jí** nastavila dvěma hráči. (ji); Willian to zkusí znovu z **dáááalky!** (dálky); Tohle udělal **výýýborně** Antonio Rüdiger! (výborně)*

Tomáš Radotínský a Milan Štěrba (O2 TV Sport)

*... **zá** těchto podmínek samozřejmě nesmírně bolestivé a zároveň i riskantní. (za); ... na zadní tyči **Čermááák!** (Čermák); ... i za ním stál **vynikající** hlavičkář týmu N'Zonzi. (vynikající); Přihrávka na Justina Kluiverta, který to dostal **krááázně** na nohu. (krásně); **Treeefil** Costase Manolase. (trefil); Kopic zatím sám, jeho přihrávka, je to **góóól!** (gól); Limberský **výýýborně**. (výborně)*

Petr Svěcený a Jiří Vrba (O2 TV Sport)

*Bylo vidět, jak Virgil van Dijk ještě **vyplíúsnil**, mám pocit, Trenta Alexandera-Arnolda. (vyplísnil); Pokud budeme mluvit o nějaké gólové příležitosti, pak **jí** měl pouze Mo Salah. (ji); Mohamed Salah dává **góóól**, který platí! (gól); ... **bláááznivá** situace. (bláznivá)*

Shrnutí

Prodlužování krátkých samohlásek není tak častým jevem ve veřejných mluvených projevech jako jejich zkracování, avšak tento fakt se netýká sportovního televizního komentáře. Prodloužení vokálu je v případě sportovních komentátorů rysem velmi frekventovaným, a děje se tak z několika důvodů. Většina odchylek, které jsme zaznamenali, vzniká pod vlivem emocionálně vypjaté situace, ke které dochází při změně tempa hry. Prodloužení vokálu většinou nastane při líčení gólové šance, vstřelení branky nebo při popisu povedeného obranného zákroku gólmana. Prodloužení se mnohdy projevuje ve vlastním jméně aktéra situace jako např.: ... *na zadní tyči Čermááák; Dani Alves, není to ofsajd, Mbappééé* nebo v přidruženém slovese: *Ronaldo se napřáááhnul, ale míč nedostal blíže k brance*. Častý případ prodloužení vokálu je pak výraz *gól*, např.: *Mohamed Salah dává góóól, který platí; Kopic zatím sám, jeho přihrávka, je to góóól* apod.

Komentátor mnohdy využije prodloužení samohlásky v případě, že si rozmýšlí, co bude říkat a jak bude jeho projev veden následně. Nahrazuje tím tak pauzu či hezitační zvuk, i přesto se však dopouští výslovnostní chyby, např.: *Asensio musí pravačkou ááá Sergio Ramos v obrovské šanci!* Zde došlo k prodloužení spojky *a*, aniž by se redaktor nacházel v emočně vyhocené chvíli.

V českém jazyce je délka vokálů významotvorná. Příklad, kdy délka vokálu může změnit význam, jsme zachytili v případě Jiřího Štěpána, který použil následující výpověď: *Tříčlenná zed'. Chelsea jí nastavila dvěma hráči*. Důvodem, proč se tímto jevem zabýváme ve zvukové rovině, a ne v morfológické, je kontext větného celku. Štěpán použil nesprávný tvar osobního zájmena *ji, jí*, neboť z kontextu výpovědi vyplývá, že měl být použit tvar pronomina v akuzativu, tj. *ji*.

2.1.1.3 Vkládání hlásek

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

*Oba dva mají v letošní sezoně už osmatřicet startů v sestavě Realu Madrid.
(osmatřicet)*

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

*Nastřílela už **sedumdesát** devět gólů. (sedmdesát); Barcelona neporazila Chelsea už **sedum** zápasů. (sedm); ... nedal gól už **osum** set čtyřicet minut. (osm set)*

Tomáš Radotínský a Milan Štěrba (O2 TV Sport)

*... dvacet **sedum** Javier Pastore. (dvacet sedm); ... ale z pohledu Římanů to velmi dobře teď vyřešil s **osumnáckou** Davide Santon. (osmnáctkou)*

Petr Svěcený a Jiří Vrba (O2 TV Sport)

*Když Kalidou Koulibaly přicházel z Genku v roce 2014, stál **sedum** milionů eur, dneska se mluví o sto milionech. (sedm); Callejón absolvoval asi **osumdesáti** metrový sprint. (osmdesáti)*

Shrnutí

Vkládání hlásek se ve všech analyzovaných komentářích projevilo skrze tzv. epentezi (vokálů), tj. vkládání samohlásek uprostřed slov. Všechny příklady jsme zaregistrovali uprostřed číslovek *sedm* a *osm*. Přípustné jsou obě rovnocenné výslovnostní podoby, tj. *sedm*, *osm* a s vloženou samohláskou *u* [sedum, osum].

Žádný z komentátorů nepoužil výrazy se slabikotvornou souhláskou *m*, tedy *sedm* a *osm*. Domníváme se, že redaktoři jsou si vědomi toho, že tvary bez vložené samohlásky *u* (tj. vokalizované podoby) působí v žurnalistice, příp. zpravodajství poněkud rušivě. Další nespornou výhodou je to, že pro komentátora, který je v rychlém řečovém tempu, je vokalizovaná podoba artikulačně méně náročná. Mezi oběma stanicemi z hlediska přidávání vokálů není žádný významný rozdíl. Jak na ČT sport, tak na O2 TV Sport se neuchylují k rušivým výslovnostním odchylkám jako např.: [sednáct], [osnáct] apod. Takovéto tvary numeralí jsou z hlediska ortoepických zásad ve veřejných projevech nepřípustné.

U Jiřího Štěpána byla tendence vkládání vokálu *u* uprostřed slova pravděpodobně nejslyšitelnější. Kupříkladu u jeho kolegy Vláška z ČT bylo mnohdy zapotřebí opětovného poslechu.

2.1.1.4 Potlačení souhlásek

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

*Je to srce mužstva a také kapitán. (srdce); Tak **pod'me** na zápas, domácí budou hrát v tmavých dresech. (pojďme); Máme za sebou i první **fáu.** (faul); **Mysím** si, že Zinédine Zidane má tu pozici o něco jistější. (myslím); Absolutně nepočítal s tím, že by se Marcelovi něco **takovéleho** stalo. (takovýhle ho); Zatím si obránci dokáží sblížit střelce, ale **tenle** balon byl naprosto přesný. (tenhle); Verratti **rozíždí** většinu akcí domácího týmu. (rozjíždí); Ani Di Maria, ani Cavani zatím nevyvíjí takový tlak, jaký by v tomhle tom prostoru, když tam ti hráči nastaveni **sou**, bylo zapotřebí. (jsou)*

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

*Těch linek mezi oběma týmy je opravdu dost, viděli **ste** v záběru Cesca Fàbregase. (jste); Do **šesnácky** se dostává pouze Suárez a Paulinho. (šestnáctky); ... bude těžké jí dát gól, to už Barca **zjistila** za těch odehraných třiašedesát minut. (zjistila)*

Tomáš Radotínský a Milan Štěrba (O2 TV Sport)

*Dokonce Pavel Vrba po utkání **děal** kotrmelce jenom v košili, tak **sem** zvědavý, co bude dělat dneska. (dělal, jsem); Eusebio di Francesco je **kůli** špatné ligové formě pod obrovským tlakem. (kvůli); ... odvážně postupuje do **šesnácky**. (šestnáctky); ... **eště** jednou Kluivert, Kolarov. (ještě); ...ale Plzeňští po delší době **naštívili** hranici pokutového území. (navštívili)*

Petr Svěcený a Jiří Vrba (O2 TV Sport)

*Andrew Robertson **takle** na zďarbůh z otočky do bezpečného území. (takhle); ... viděli **ste** výsledky ze souběžně hraných zápasů. (jste)*

Shrnutí

Vynechání souhlásky je jev, který se v televizním komentáři vyskytuje velmi zřídka, a nejedná se o úmysl mluvčího, nýbrž chyby pramení z nedostatečné soustředěnosti na správnou artikulaci. Podobně jako u předchozích odchylek příčinou mohou být rychlé řečové tempo nebo nesprávné artikulační pohyby mluvidel.

Dvojice Vlášek-Hyský se dopustila odchylek pravděpodobně nejvíce. Přičítáme to ledabylé výslovnosti, ač Vláškův projev netrpí nijak rychlým tokem slov. Mezi nalezenými příklady se vyskytují i odchylky, které ortoepie připouští. Např.: *Je to srce mužstva a také kapitán*. Tvar [srce] ortoepická norma povoluje. Nebo pomocné sloveso *být* v několika různých tvarech: *Ani Di Maria, ani Cavani zatím nevyvíjí takový tlak, jaký by v tomhle tom prostoru, když tam ti hráči nastavení sou, bylo zapotřebí; ... viděli ste výsledky ze souběžně hraných zápasů*. Nejednodušené tvary *jsem, jsi, jste, jsme, jsou* mohou v profesionálních mluvených projevech působit nepřirozeně, dokonce mírně směšně. Obecně se doporučuje těmto tvarům vyvarovat, neboť se jeví jako znak hyperkorektnosti.

Souhláska, která se vyznačovala velmi častým výskytem oslabené artikulace, je *h*. Výskyt oslabené výslovnosti hlásky *h* se objevil jak na veřejnoprávní, tak komerční televizi, tudíž žádný významný rozdíl jsme neshledali. Oslabená artikulace konsonantu *h* se objevovala u slov jako *tenhle, takhle, takovýhle* apod. Následné zkomoleniny *takle, tenle, takovéleho* vznikaly z nepozorné výslovnosti, nikoliv kvůli nevhodné rychlosti řeči.

Poměrně častým jevem byl výskyt oslabené artikulace konsonantu *j* uprostřed sloves. Odchylky tohoto typu jsme zaznamenali pouze na straně komentátorů ČT. Nacházeli jsme slovesa, např.: *zistila* nebo *roziždí*. Důvodem pravděpodobně může být neobratné postavení mluvidel a s tím spojená námaha dodržet správné artikulační pohyby. Oslabená výslovnost souhlásky *j* se také objevila u částice *ještě* [eště].

Jev, který oba komentáře spojuje, je výraz *šestnáctka* a v něm až dvě výslovnostní chyby, tj. oslabená artikulace souhlásky *t*, např.: ... *odvážně postupuje do šesnůcky*. Ve většině případů, kdy výraz redaktori použili, se dopustili nenormativní redukce hlásek v daném slově, a málokdy jej vyslovili podle ortoepických pravidel. Musíme poznamenat, že při častějším výskytu vokalizované podoby by se podle našeho úsudku komentář posunul zcela do jiné stylové roviny, než byl původní záměr mluvčího.

2.1.1.5 *Asimilace artikulační*

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

Paříž do toho vstoupila s věčí intenzitou, teď to zkusil Di María trošku i na efekt. (větší); Verratti rozíždí věčtinu akcí domácího týmu. (většinu); Trošku těžší přihrávka pro Varana. (těžší)

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

*Teď jsme tady s Martinem před zápasem **spomínali** na situaci ... (vzpomínali); ... **nejbohačí** Ukrajinec. (nejbohatší); ... Chelsea to měla **věčinou** jako atletiku a bez balonu. (většinou)*

Tomáš Radotínský a Milan Štěrba (O2 TV Sport)

*Roman Hubník neměl problém s tím, aby útočníka AS **octavil** od možnosti hrát. (odstavil); ... provedení už bylo **poctatně** horší. (podstatně); **Přeckočil** tam svého strážce Marcana. (předskočil)*

Petr Svěcený a Jiří Vrba (O2 TV Sport)

*... **věčinou** to v té ... řekněme v těch posledních deseti letech bývalo naopak. (většinou); V **největším** napětí teď Carlo Ancelotti. (největším); ... **octavený** Millner a hraje se dál. (odstavený)*

Shrnutí

V asimilačních spojeních jsme mezi komentáři obou televizních společností neshledali žádný rozdíl. Nejednou jsme zaznamenali výskyt asimilační artikulace ve skupinách *ts*, *tš*, u kterých VŠČ připouští obojí výslovnost, tj. buď s uchováním celé skupiny nebo výslovnost v polozávěrové souhlásky *c*, *č*. První variantu bychom vnímali jako nepřírozenou a strojenou, a proto se pravděpodobně vyskytovala v komentovaných přenosech jen zřídka, neboť si toho dotyční sami uvědomují. Petr Svěcený z O2 TV použil odchylku v několika příkladech: ... **věčinou** to v té ... řekněme v těch posledních deseti letech bývalo naopak; v **největším** napětí teď Carlo Ancelotti. Na druhé straně

Vlášek z ČT analogicky: *Paříž do toho vstoupila s věčí intenzitou, teď to zkušil Di Maria trošku i na efekt* nebo kolega Štěpán a jeho asimilační spojení: ... **nejbohačí** Ukrajinec.

Spodoba artikulační se týkala taktéž souhláskových skupin *ds, dš*. Tyto případy jsme našli pouze u komentáře na O2 TV, nikoliv na ČT. Radotínský několikrát po sobě použil normativní vokalizovanou podobu *odstavený* [octavený], např.: *Roman Hubník neměl problém s tím, aby útočníka AS octavil od možnosti* nebo **Přeckočil** tam svého strážce Marcana.

Všichni komentáři, bez rozdílu jejich domovských stanic, se dopouštěli povětšinou výslovnostních odchylek, které zásady ortoepické normy povolují. Typickým příkladem je výslovnost předpony *vz-* jako *s*: *vzpomínka* jako [spomínka] nebo *fs*: [fspomínka]. Jiří Štěpán použil ve svém komentáři sloveso *vzpomínali* ve tvaru [spomínali]: *Teď jsme tady s Martinem před zápasem spomínali na situaci ...*

2.1.1.6 Zeslabená výslovnost

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

Teď znovu hráči Realu rozehráli ten balon rychle; Žlutou kartu viděl oprávněně.

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

*... a pouze jedenkrát dokázala Barcelona na Stamford **Bridge**.*

Tomáš Radotínský a Milan Štěrba (O2 TV Sport)

*Nerozuměl si s **Chorým**.*

Petr Svěcený a Jiří Vrba (O2 TV Sport)

*Britská média o tom dnešním večeru píšou jako **o** osudovém utkání.* (zeslabená výslovnost předložky *o*); *Neapol se poprvé prokombinovala až za hranici **pokutového** území.* (zeslabená výslovnost *v*); *Ostatně **Polákům** můžeme jenom závidět střeleckou fazonu.* (zeslabená výslovnost *m*)

Shrnutí

Zřetelná výslovnost souhlásek a souhláskových skupin je základem pro dobrou srozumitelnost a kvalitní profesionální projev. Ani u jednoho z komentátorů jsme nezaznamenali, že by jim chyběla znalost ortoepické kodifikace jakožto základ správné artikulace. Při mluvených projevech si byli vědomi rozdílu mezi pravopisem a spisovnou výslovností v češtině, a proto k oslabování výslovnosti docházelo jen zřídka a z typicky známých příčin. Jednak to je nedbalá výslovnost či nedostatečná soustředěnost, ale odchylky mohou být zapříčiněné i nevyhovujícím technickým podmínkám. Mnohdy se stává, že kvůli špatnému ruchu v mikrofону divák neslyší příponu nebo koncovku slova apod. Takový pocit jsme nabyli u dvojice Vlášek-Hyský: *Žlutou kartu viděl oprávněně (ně je výslovnostně zeslabené)*. Žádný z našich komentátorů rozhodně nepatří do skupiny nezkušených mluvčích, kteří by volili svižné, temperamentní tempo projevu, na něž pak po stránce výslovnostní místy nestačí.

Překvapilo nás, že žádný z komentářů neobsahoval častý jev oslabování hlásky *h*, a to především v koncovkách *-ého*, *-iho*. Avšak komentátoři na O2 TV se na rozdíl od kolegů z ČT dopouštěli tradičních odchylek, kdy se oslabuje výslovnost hlásky *m* v koncových postaveních ve slově, např.: *Nerozuměl si s Chorým; Ostatně Polákům můžeme jenom závidět střeleckou fazonu*. K dalšímu artikulačnímu oslabení došlo v případě souhlásky *v*: *Neapol se poprvé prokombinovala až za hranici pokutového území*.

2.1.1.7 Hezitační zvuky

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

... eee je to jedna z možností, jak se dostat do šansí; Myslím si, že Zinédine Zidane dneska vsadil na eee pravost a rychlost eee, že Real bude chtít asi hrát trochu opatrněji, možná z nějakého středního bloku a po zisku míče se bude snažit eee okamžitě vyrážet do rychlých protiútoků; ... ale už potřetí během těch prvních pěti minut eee si Paříž takhle pomohla dlouhým míčem dopředu; Největší příležitost eee měl Sergio Ramos.

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

... a bude chtít eee přecházet rychle nahoru do protiútoků; Eee byla by to dobrá eee alternativa za Iniestu eee třeba v posledních třiceti minutách, rozhodně je to hráč eee, který do toho barcelonského stylu zapadá a rozhodně eee do budoucnosti eee velká posila; Barcelona si vysnila Cesca Fàbregase, spoluhráči z reprezentace přemlouvali Fàbregase, aby se vrátil do klubu, kde vyrůstal a kde nebyl doceněn. On se z Arsenalu vrátil eee pak se zase bez velké pompy vypravil zpět na ostrovy.

Tomáš Radotínský a Milan Štěrbá (O2 TV Sport)

Zatím střelci na obou stranách eee nemají přesně seřízeno; Pavel Vrba reaguje na ten eee vyrovnávající gól.

Petr Svěcený a Jiří Vrba (O2 TV Sport)

... je to pravda eee na druhou stranu Liverpool zažívá takovou pro něj neznámou situaci z těch posledních let; ... Anfield eee s tou přístavbou této tribuny pojme nějakých dvaapadesát triapadesát tisíc fanoušků; Poslední minuta, posledních šedesát vteřin strachu pro domácí fanoušky, kteří zpívají, snaží se i eee tím popěvkem eee doprovodit Liverpool do osmifinále.

Shrnutí

Častější výskyt hezitační zvuků jsme zaznamenali na ČT sport. Hlavním důvodem je však nastavené schéma, kdy přenosem utkání provázejí hlavní komentátor a expert v roli spolukomentátora. Úkolem experta je doprovázet svým komentářem nejen opakované záběry, ale hodnotit i situace z reálného času v průběhu hraného zápasu. Ačkoliv Martin Hyský patří mezi experty s velmi kvalitním mluveným projevem, disponuje spisovnou výslovností bez nářečního náznaku a málokdy sklouzává k nenoremním artikulačním odchylkám, při jeho hodnotících vstupech se mnohdy nenuceně dopouští hezitačních zvuků. Při nemalém počtu takovýchto vstupů se počet hezitačních přerušení násobí, a pokud bychom chtěli přepsat všechny příklady hezitačních zvuků tohoto typu, mohlo by se zdát, že komentář Martina Hyského byl pro televizního diváka neúnosný. Na vysvětlenou však musíme zdůraznit, že hezitační zvuky

spolukomentátora Hyského se vyskytovaly zejména v úvahových částech komentáře, kde jejich přítomnost není nijak výrazně rušivá. Hezitační zvuky nebyly nijak značně dlouhé a působily přirozeně, protože fungovaly jako prostor pro hledání vhodných výrazů.

Na O2 TV Sport panuje schéma „dva hlavní komentátoři“, a proto míst, které se věnují klidnějšímu, rozvážnějšímu rozboru, je mnohem méně, a tudíž i prostor pro tvoření hezitačních zvuků je notně omezen. Pokud se v řadách komentátorů O2 TV objeví nějaký jev hezitace, je to povětšinou velmi krátké, těžko slyšitelné zaváhání.

Žádný z našich komentátorů netrpěl výraznými vdechy mezi jednotlivými promluvami, nedoslechli jsme se žádného mlaskání, hlasitého polknutí apod. Nezaregistrovali jsme žádné větší problémy s nedostatkem dechu, načež mluvčí musí reagovat a neúměrně zrychlit řečové tempo nebo zeslabit sílu hlasu. Co se týká výdechových pauz, ty se víceméně kryly s pauzami významovými, tzn., že komentátoři nerealizovali pauzy tam, kde to projev nedovoloval.

2.1.1.8 Další výslovnostní nepřesnosti

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

*Paříž se také **nebrála** hrát odzadu na velké riziko. (nebála) – následovala oprava; Paříž do toho vstoupila s větší intenzitou, teď to **zkušil** Di María trošku i na efekt. (zkusil); Marquinhos vyvezl míč do **hloupi** útočné poloviny. (hloubi) – následovala oprava; ... i když se snaží vymanévrovat středopolaři **Paříži**. (Paříže); ... protože tam **bylo** řada takových nevynucených chyb. (byla); *Teď ale už to vypadá trošku **nadějněj**. (nadějněji); Benzema – v **opležení** hráčů Paříže. (obležení)**

*Teď při tom přechodu přes ústřední část hřiště, jako by tam právě ten jeden hráč Paříže **skázel**. (scházel); Není určité žádný **giv**, když člověk řekne, že zatím je vidět ta neúčast Neymara právě v tom postupném útoku. (div); *Teď usiluje o to, aby vyhrál Ligu mistrů potřetí za sebou, což by bylo unikátní. K tomu ale **samožřem** postupuje nebo potřebuje postupné krůčky. (samožřejmě)**

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

... a těší se na bitvu, která v **nové** tisíciletí pravidelně baví fanoušky. (novém);
... ale vyhrát vzájemný souboj se mu už dvanáct let **nepovedlo**. (nepovedlo)
chtěl původně říct nepodařilo; Lionel Messi má s Chelsea **velkej** problém.
(ý nahrazeno ej – nespisovná forma češtiny); ... čeká na **ňákou** chybu v té
kombinaci. (nějakou, nespisovná forma češtiny); ... a ukázal, jak **individuálně**
vybaveným hráčem je. (individuálně); Ale teď je škoda pro Chelsea, že tu
standardku Willian nezahrál **rovno** před branku. (rovnou)

Tomáš Radotínský a Milan Štěrba (O2 TV Sport)

Znovu Brian Cristante, který debutoval za AC Milán v šestnácti letech a dvě
stě sedumdesáti osmi **dních**. (dnech); ... snaží se **zahuštit** především prostor
před vlastní šestnáctkou. (zahustit) následovala oprava; Důležité je, že na
straně Chorého, ani na straně Costase Manolase není vidět **ňáký** zdravotní
problém z hlediska krve. (nějaký)

Petr Svěcený a Jiří Vrba (O2 TV Sport)

... a té ofenzívy tohoto týmu se mohou obávat **všechny** soupeři. (všichni)
následovala oprava; ... ale i **tohle** disciplínu zakončení nohou zvládl bravurně.
(tuhle) následovala oprava

Shrnutí

Do tohoto bloku výslovnostních chyb jsme zařadili odchylky, které jsme nechtěli
nebo nemohli zařadit do ostatních předcházejících částí. Jsou to povětšinou přerěknutí,
slova v nesprávném deklinačním tvaru nebo výrazy jiné než spisovné češtiny.

Počet odchylek je jednoznačně vyšší na straně ČT sport, především pak Vlastimil
Vlášek se neubrání mnoha přerěknutím, která byla způsobena pravděpodobně potřebou
uspořít čas při popisu vážných situací na trávníku. Část chyb, kterých se Vlášek dopustil,
byla však záhy opravena a většina z nich spočívala v záměně jedné hlásky. Např.:
Marquinhos vyvezl míč do **hloupi** útočné poloviny; Není určitě žádný **giv**, když člověk
řekne, že zatím je vidět ta neúčast Neymara právě v tom postupném útoku. Místo

zkomoleniny *hloupi* měl komentátor na mysli slovo *hloubi* a místo *giv* chtěl použít výraz *div*. Vedle toho se však Vlášek rovněž dopustil chyby při skloňování substantiv, když měl (podle kontextu výpovědi) jednoznačně použít genitivní tvar slova *Paříž*: ... *i když se snaží vymanévrovat středopolaři Paříži* (Paříže). Obdobnou odchylku použil i Jiří Štěpán, kdy se mu nepodařilo použít správný tvar lokálu slova *nový*: ... *a těší se na bitvu, která v nové tisíciletí pravidelně baví fanoušky* (novém). Nesprávné jmenné skloňování je častým chybným jevem v běžné, každodenní komunikaci mezi lidmi, a především pak v komunikaci mezi dětmi a mládeží. Proto je přenos do sportovní žurnalistiky pravděpodobně očekávatelný, ale pro veřejný mluvený projev naprosto nepřijatelný.

U Jiřího Štěpána jsme zaznamenali i jiný druh výslovnostní odchylky. Komentátor ČT několikrát použil tvary slov obecné češtiny s typickou hláskovou změnou *y* v *ej*. Např. ve větě: *Lionel Messi má s Chelsea velkej problém*. Věc, která spojuje oba komentátorské tábory je nedbalá výslovnost výrazu *nějaký*. Ve dvou případech jsme zaregistrovali použití nářečních, resp. obecněčeských tvarů *ňáký* a *ňákou*. Jsou to velmi oblíbené nářeční tvary ve veřejném prostoru, hojně využívané, ač podle našeho názoru by se tyto výrazy neměly objevovat v mluvených žurnalistických komunikátech. Důvodem používání chybných tvarů slova *nějaký* může být kromě nedostatku soustředěnosti rychlé řečové tempo nebo touha polidštit mluvený projev.

U dvojice Svěcený-Vrba na O2 TV jsme zaznamenali záměnu jmenného rodu zájmena *všichni*, stalo se tak v následujícím větném celku: ... *a té ofenzívy tohoto týmu se mohou obávat všechny soupeři*. Komentátor použil tvar feminina plurálu, ačkoliv správný tvar je v tomto případě *všichni*, neboť po neurčitém zájmenu následuje maskulinní substantivum v množném čísle (subjekt). Určitou analogii jsme vysledovali u Vláška, který použil větu: ... *protože tam bylo řada takových nevynucených chyb*. Zde došlo k použití nesprávného tvaru příčestí préterita slovesa *být*. Správná podoba slovesa by měla být *byla*, neboť subjektem v příkladové větě je substantivum ženského rodu, tj. *řada*, nikoliv slovo *chyb*, to zastává funkci větného členu jako objekt. Jeden z hlavních důvodů, proč se výslovnostní odchylky podobného typu často v komentářích vyskytují, může být nevědomost, který výraz po inkriminovaném slově bude následovat, resp. komentátoři věty strukturují výraz po výrazu, nikoliv tak, že by měli připravené celé větné celky. Tento mechanismus potom vede k častým opravám a změnám použitých slov.

2.1.2 Lexikální rovina

2.1.2.1 Anglicismy

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

Také na druhé straně první ofsajd. (slovo pocházející z angličtiny, označení pro postavení hráčů mimo hru); *Takže je z toho zase kontrbrejk na druhé straně.* (výraz z angličtiny, označení pro protiútok); *Čekal bych od domácích mnohem větší pressing.* (intenzivní napadání soupeře za účelem zisku míče); *Má skvělý timing.* (anglický výraz pro načasování)

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

Pak jak Willian, tak Hazard jsou schopni se driblingem dostat rychle do protiútku. (pohyb po hřišti, při kterém se míč odráží od povrchu hřiště); *Stále není úplně fit.* (být zdravý a připravený do zápasového rytmu); *No, o tom se asi psát nebude, ani headline.* (anglický výraz pro slovo titulek)

Milan Štěrbá a Jan Homolka (O2 TV Sport)

Teď už je ale zase fit. (být zdravý, připravený do zápasu); *Becão je hodně „naspeedovaný“.* (pohybově rychlý hráč, velmi aktivní); *A najednou tam bylo hodně málo beků CSKA.* (obránce, defenzivní hráč)

Tomáš Radotínský a Vlastimil Kaiser (O2 TV Sport)

Opět velmi ostrý pressing v podání hráčů Interu. (intenzivní napadání soupeře za účelem zisku míče); *Libuje si v troufalých driblinzích.* (pohyb po hřišti, při kterém se míč odráží od povrchu hřiště); *Každopádně Inter je v rankingu UEFA až na 63. místě.* (žebříček UEFA)

Shrnutí

Velmi často, jak na veřejnoprávním médiu, tak komerčním, se komentátoři uchylují k anglicismům, jejichž ekvivalenty ve spisovné češtině by byly neobratné a hůře formulovatelné. Typickým příkladem je výraz *pressing*. *Pressing* je termín, který je už

dlouhodobě zabydleným anglicismem v českém jazyku, a komentátoři se jej nebojí použít ani s vědomím toho, že se jedná o ryze odborný termín. Jak Vlastimil Vlášek, tak Tomáš Radotínský jsou si vědomi toho, že jsou komentátory na sportovním kanálu, a proto bez skrupulí použijí termín, který nemusí být všem divákům věrně známý, ale stoupencům kopané určitě ano. Výraz *pressing* patří k těm, jejichž význam rozezná většina diváků, na rozdíl třeba od slova *kontrbrejk*, což je novodobá složenina ze dvou slov. Obecně, komentátoři na O2 TV se více uchýlovali k anglicismům, u kterých nelze snadno určit význam i se znalostí kontextu. Divák, který neovládá anglický jazyk, bude mít tak nemalou potíž pochopit správný význam výrazu. Avšak podle průzkumu agentury Grafton Recruitment z roku 2018⁸¹ je anglický jazyk u Čechů nejrozšířenější a meziročně se znalost cizího jazyka, včetně anglického, opět zlepšila, a proto se domníváme, že není prohraškem používat výrazy podobného typu. Ukázkovým příkladem může být slovo *ranking*. Ani u jednoho z hlavních komentátorů nebyl patrný výrazný příklon k cizímu jazyku, slova cizího původu používali tam, kde byl jejich výskyt opodstatněný a nebylo to přespříliš. Průběh komentáře to nijak nenarušovalo.

Jeden výraz ze zaznamenaných anglicismů se ostatním mírně vymyká z hlediska lexikálního. Je to slovo *naspeedovaný* (tj. zrychlený jakýmkoliv způsobem), které použil ve svém komentáři Milan Štěrba. Nejen že se jedná o anglicismus, ale Štěrba navíc vytváří neologismus cizího původu, který je notně frekventovaný v komunikační situaci mládeže a náciletých. Na příkladu lze vidět, že o něco větší sympatie chovají k cizímu jazyku komentátoři komerčního kanálu, na jejich projevu je vidět značná jazyková uvolněnost, a to nejen v oblasti užívání anglicismů.

Příčinou toho může být článek 9 v kodexu ČT, podle kterého by jazykový projev moderátorů, redaktorů, hlasatelů měl být kultivovaný a měly by se pečlivě zvažovat vhodně vybrané jazykové prostředky. Komentátoři ČT se pak snaží vyhovět kodexu na úkor přirozenosti slovního projevu. Tento faktor se však nevztahuje pouze na používání anglicismů.

⁸¹ Jazykové znalosti Čechů se lepší, ukázal průzkum Graftonu. *Kariéra a vzdělávání* [online]. 2018 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://kariera.ihned.cz/c1-66083800-jazykove-znalosti-cechu-se-lepsi-ukazal-pruzkum-graftonu>

2.1.2.2 *Internacionalismy*

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

Real Madrid – hegemon posledních let v Lize mistrů. (slovo pochází ze starořeckého hegemon = vládce, autorita, svrchovaný); *Hrálo se hodně ofenzivně, padly čtyři góly.* (slovo pochází z francouzského offensive – hrálo se hodně útočně); *Verratti kombinuje s Thiagem Mottou.* (anglické sloveso combine pochází z latinského combinare nebo z francouzského combiner)

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

To chování hráčů Chelsea v něm je hodně pasivní. (z latinského slova passivus); *Azpilicuetovi uškodilo při té míčové ekvilibristice to, že Moses mu srazil balon za čáru.* (z anglického slova equilibrium); *I v Chelsea byl docela produktivní.* (z pozdní latiny výraz productivus)

Milan Štěrba a Jan Homolka (O2 TV Sport)

Na straně základní sestavy CSKA Moskva je v dnešním zápase hned pět debutantů v Lize mistrů. (z francouzského slova débutant = začátečník); *Ziskovost v soubojích, připravenost na utkání, koncentrace.* (z latinského slova concentrare= soustředit)

Tomáš Radotínský a Vlastimil Kaiser (O2 TV Sport)

Politano začal velmi agilně. (z francouzského slova agile či z latinského agilis, od výrazu agere = jednat); *Inter se ale musí přestat divit a maximálně se koncentrovat.* (z latinského slova concentrare= soustředit); *Po té blamáži s nováčkem z Parmy.* (z německého výrazu Blamage = zostuzení); *Tottenham své vedení neudržel, v 86. minutě inkasuje.* (z italského incasso nebo incassare = přijmout)

Shrnutí

Internacionalismus komentátor použije, aniž by si častokrát uvědomil, že použil prostředek, kterému se internacionalismus říká. V případě komentářů, které jsme analyzovali, jsou použity některé internacionalismy se stálým záměrem. Vlastimil Vlášek použil výraz *hegemon*. Soudíme, že výraz *hegemon* komentátor ne zvolil proto, aby dal najevo svoji odbornou způsobilost a erudici v lingvistické oblasti, nýbrž proto, že v daném kontextu všechny ekvivalentní varianty výrazu by z hlediska sémantického nebyly tak vhodné. Pro úplnost bychom měli dodat, že termín *hegemon* Vlášek používá s velkou oblibou a vyskytuje se v jeho komentářích v hojném množství.

Další výraz, který nás v komentáři Vlastimila Vláška a Martina Hyského zaujal, byl termín *ofenzivní*, resp. *ofenzivně*. Soudíme, že je to jeden z nejfrekventovanějších internacionalismů z řad sportovních komentářů (včetně antonyma *defenzivní*, resp. *defenzivně*). Český ekvivalent *útočný*, resp. *útočně* význam výpovědi jako celku nijak neposunuje, a proto se domníváme, že se jedná o záležitost osobních preferencí a jistý příklon k užívání internacionalismů.

Tomáš Radotínský použil internacionalismus *inkasovat*. Obecně, je to výraz, se kterým se čtenář/divák velmi často setkává ve sportovní publicistice, a kromě označení internacionalismus mu bychom mohli přisoudit i označení metaforické verbum. Výraz *inkasovat* znamená přijmout (finanční prostředky) a přeneseně (významově) ve sportu dostat branku. Komentátor výraz pravděpodobně použil z „ekonomického“ důvodu, neboť k verbu *inkasovat* netřeba přidávat mnohdy vyžadovaný objekt (dostat branku).

Co se týká rozdílnosti v oblasti užití internacionalismů, žádné výrazně odlišné znaky jsme v komentářích O2 TV a ČT neshledali.

2.1.2.3 *Propria*

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

Park princů je nabitý očekáváním. (česky název fotbalového stadionu Paris Saint-Germain); *V silách Paříže je dát třeba dva góly;* *Bílý balet také dobře poznáme.* (přezdívka madridského celku); *Jasná snaha o tu Zidanovku.* (pojmenování pro známý fotbalový trik); *Další pokus Benzemy;* *Ze 3/4 je*

obrana PSG brazilská. (užívaná zkratka pro fotbalový klub Paris Saint-Germain)

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

Kdo v Londýně fandí Modrým, tak vyrazil na stadion. (přezdívka pro londýnský klub); *Barca prohrává 0:1; Nápory Barcelonských; Dobře Kanté.*

Milan Štěrba a Jan Homolka (O2 TV Sport)

... zápas, který nás ve Štruncových sadech čeká za pár okamžiků. (stadion města Plzně); *Koně, jak se přezdívá CSKA Moskva; Poprvé v akci Igor Akinfejev; Zatím mají Viktoriáni ve středu hřiště hodně volného prostoru; Plzeňané to dokázali vykombinovat; A také teď bude pokračovat snaha Vikorky o soustavnější tlak.* (přezdívka plzeňského fotbalového klubu); *Velmi rychle se Moskvané vrací zpátky do hry.*

Tomáš Radotínský a Vlastimil Kaiser (O2 TV Sport)

Tottenham hrál proti Reds velmi špatně. (přezdívka pro tým Manchester United); *Kohouty dovedl do vysokých pater anglické Premier League.* (jiné pojmenování pro Tottenham Hotspur); *Právě dnes zde na San Siru; Tady bude Škriniar; Tady je situace, kdy Nerazzurri nedokázali vytežit z nedorozumění v zadních řadách Kohoutů.* (jiné pojmenování pro tým Inter Milán)

Shrnutí

Proprium je pravděpodobně nejčastějším jazykovým prostředkem, které jsme v rámci prováděných analýz zaznamenali. Všechny čtyři komentáře nás přesvědčily o tom, že každý z protagonistů propria s oblibou užívá. Dochází k situacím, kdy se názvy klubů, stadionů, jména hráčů, trenérů apod. často cyklují, a proto se komentátoři snaží vyhledat synonymní propria, méně otřelá, nápaditější. Nejčastější příklady proprií, se kterými jsme se setkali, byly názvy hrajících klubů a jména hráčů. Uvedme za ČT kupříkladu propria *Bílý balet* a *Modří*. Aby se Vlášek úspěšně vymanil z opakování názvu Real Madrid, po celou dobu komentáře poukazoval na klub skrze jeho tradičními přezdívkami. Během přenosu se mu to dařilo a jednotlivé varianty propria pružně střídal, nejen v případě jména madridského velkoklubu. Ze všech možných přezdívek

španělského klubu volil proprium *Bílý balet* nejčastěji. Důvodem může být to, že i divák naprosto neznalý fotbalového prostředí není přezdívkou zmaten, a rychle se dovítí, o kterém klubu v souvislosti s Bílým baletem komentátor hovoří (přezdívka Bílý balet souvisí s bílou barvou dresů madridského celku). Jiří Štěpán analogicky použil přezdívku *Modří*, která označuje klub FC Chelsea.

Na uváděných příkladech je zřetelné, že přezdívky klubů komentátoři ČT systematicky překládali do českého jazyka. Naproti tomu komentátor O2 TV Vlastimil Kaiser do češtiny nepřekládal žádnou z přezdívek, ani v případě *Reds*. Tento tvar mu zřejmě jazykově vyhovoval, přišlo mu krkolomné výraz použít v českém překladu, tj. *Rudí*. Výrazná část anglických výrazů sportovní terminologie se do českého spisovného jazyka nepřekládá a tzv. se přejímají, neboť skalním příznivcům fotbalu vyznívají české novotvary nepřirozeně až směšně.

Co naopak obě stanice spojuje, je používání synekdochy v propriích. *Moskvané* jako CSKA Moskva, *Plzeňané* jako FC Viktoria Plzeň nebo *Paříž* jako Paris Saint-Germain FC. Důvodů, proč se komentátoři tak často uchylují k používání synekdochy (pojmenování celku jeho dílčí částí a naopak), existuje hned několik. Může to být otázka osobních preferencí každého komentátora, náhodného zvolení jazykového prostředku nebo redaktorova „železná košile“. Lze však toto specifikum odůvodnit i jinak. Komentátoři se často snaží v rámci přímého přenosu zvýšit horlivým, zaníceným, mírně fanatickým projevem atraktivitu zápasu, a toho docílí kromě jiného vhodně zvolenými jazykovými prostředky. Pokud komentátor vysloví formulaci: *v silách Paříže je dát třeba dva góly*, na diváka to působí jako by na hřišti „nebojoval“ pouze francouzský klub, ale celá Paříž s naprostou většinou Pařížanů. V podporovateli francouzského fotbalového velkoklubu se zrodí nacionální rozpoložení a odhodlanost vytrvat v přízni svého mužstva do poslední minuty zápasu. Shodnou funkci vykonávají i ostatní jména (*Moskvané*, *Plzeňané*, *Barcelonští*), které se nám v komentářích podařilo vyhledat.

2.1.2.4 *Publicismy*

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

Ted' si Verrattiho vzal na starost Casemiro; Mbappé. Souboj generací s Marcelem; Obraz hry je celkem očekávaný; V posledních letech se také rozehrál ke skvělým výkonům; Real se dostal do velké šance; To je Balovi šité na míru.

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

*Musíme počítat s tím, že Čakir má hodně **přísný metr**; Kombinace z jednoho doteku; Zatím je to hodně takticky vedený boj; Dokázal se už prosadit gólově; Willian ukázal svoji třídu; Kletba překonána.*

Milan Štěrba a Jan Homolka (O2 TV Sport)

*Další rychlá **výměna míče**; Plzeň ten zápas má zatím **pod kontrolou**; Matúš Kozáčik si konečky prstů sáhl na míč; Perfektní zakončení; **Mise Daniela Koláře je splněna**; Mladý útočník má střelecký potenciál.*

Tomáš Radotínský a Vlastimil Kaiser (O2 TV Sport)

*Série tvrdých soubojů ve středu hřiště; Statické kombinace Tottenhamu; Tottenham v prvním poločase **držel míč na svých kopačkách**; Asamoah si řekl o foul; Zatím drží **čisté konto**; Takže obrovský obrat; Nepřišel si na Škriniara.*

Shrnutí

Existují dva jazykové prostředky, které jsou úzce spjaty – publicismus a klišé. Není jednoduché tyto dva prostředky žurnalistického slovníku odlišit a striktně říct, kdy se jedná o publicismus a kdy o klišé. Nezbyvá nám tak nic jiného než se spolehnout na základní odlišující kategorizaci. Publicismy patří mezi jazykové prostředky často používané, kdežto klišé jsou slova a slovní spojení nadužívaná. Často to mohou být i celé výpovědi nebo frazémy. Každé klišé bylo svého času výrazem, které bylo „v módě“, komentátoři se k němu často uchýlovali a věděli, že jeho zvolením nic nezkaží. Časem se však divákům a posluchačům takové klišé tzv. zajedlo a začalo být vnímané stereotypně, směšně a prázdňě.

Přestože slovní obrat *čisté konto* nepochybně patří do kategorie publicismů, nebáli bychom se ho zařadit taktéž do skupiny klišé. A je to výrazně nadužívané slovní spojení objevující se ve všech sportovních přenosech, rozhlasech, tiskovin a ostatních publicistických komunikátů. atd. Ani Tomáš Radotínský se nevymanil ze stereotypního používání spojení a během přenosu jej užil hned několikrát. *Čisté konto* znamená konečný výsledek brankáře, který neobdržel žádný gól a jeho výkon tak byl stoprocentní. Patrně

nejvíce se k tomuto klišé připojuje sloveso *držet* (*brankář drží čisté konto*). *Čisté konto* obsahuje navíc metaforický přesah – konto znamená účet, lze tak říct, že je to lexikum, které si novináři vypůjčují z jiné sociální sféry, v tomto případě ekonomické. Důvodem, proč ho novináři, resp. komentátoři tak používají, může být snaha o rychlé a přesné vyjádření situace, diváci jsou na tento publicismus zvyklí a nemají s ním výrazný problém. Na druhou stranu je to prostředek, který divákovu pozornost snadno deaktivuje, neboť divák přestává vnímat komentář ve chvíli, kdy očekává, že komentátor klišé použije.

Žádný významný rozdíl v užití publicismů mezi ČT sport a O2 TV Fotbal jsme nepostřehli. V rámci sledovaných přenosů jak na ČT, tak na O2 TV se příklady publicismů nijak výrazně neopakovaly (až na jisté výjimky), naopak se komentátoři snažili používat prostředky variabilně a povětšinou je užívali v situacích, kde měly své opodstatnění. O něco větší míru publicismů a klišé jsme však zaznamenali na straně ČT. Je to pravděpodobně dané tím, že komentář na ČT se snaží soustředit na publikum, které je z části laické a méně zainteresované ve slovníku odborných sportovních výraziv. Vzniká tak komentář z hlediska jazyka o něco více květnatější, poetičtější a pro diváka snáze „stravitelnější“. V některých případech to vede k redukci věcného charakteru komentáře a vzdělaný sportovní fanoušek, znalý herních pravidel a fotbalového žargonu, se s tím nemusí lehce vyrovnat. To však nebyl případ komentářů Vlastimila Vláška ani Jiřího Štěpána.

2.1.2.5 Využití synonymie

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

*No, těšíme se určitě všichni, před třemi týdny v Madridu to byla opravdu vynikající fotbalová **podívaná**. (utkáni, zápas, mač, duel); Ale třeba návrat Thiaga Silvy se trošku i čekal poté, co **velezkušený brazilský stoper** nehrál na Realu. (Thiago Silva, obránce PSG, brazilský obránář); A proto asi sází na tyhle ty **zkušené borce**. (matadory, vůdce); A i Asensio byl důležitým **činitelem** prvního utkání, kdy vlastně přihrál na ty dva góly v závěru. (hráčem, postavou, mužem)*

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

*A těší se na **bitvu**, která v novém tisíciletí pravidelně baví fanoušky.* (zápas, utkání, duel); *Ale pravdou je, že Ernesto Valverde opravdu měl k dispozici celkem široký **kádr**.* (tým, klub, sestava, mužstvo); *Důležitý je také **muž ve žlutém**.* (jiné pojmenování pro osobu rozhodčího); *Přesně přes ty dva **modré články** propálil Alonso.* (hráči Chelsea); *Tak Suárez je **známá firma**;* ***Odchovanec** Corinthians.* (jiné pojmenování pro argentinského hráče)

Milan Štěrbá a Jan Homolka (O2 TV Sport)

*Hezký večer z fotbalové **arény** tady v Plzni.* (stadion, fotbalový stánek, kotlina); ***Domáci** budou mít samozřejmě výhodu.* (jiné pojmenování pro plzeňský klub); *Slyšeli jsem tu fantastickou **hymnu** Ligy mistrů.* (znělka, píseň, fanfára); *Pojďme se podívat na základní sestavy pro dnešní **duel**.* (zápas, utkání, boj); *Už neudržel míč na hrací **ploše**.* (trávník, hřiště, pažit); *Dzagojev. Zatím nemá žádné **kamarády**.* (spoluhráči Dzagojeva)

Tomáš Radotínský a Vlastimil Kaiser (O2 TV Sport)

Evropská půda. (evropské klubové soutěže); ***Londýnský tým** v útočné akci.* (jiné pojmenování pro Tottenham Hotspur); ***Nejprestižnější klubové fórum.*** (jiné označení pro Ligy mistrů); *Icardi, očekávaný **snajpr Interu**;* *Handanovič, čtyřiatřicetiletý strážce brány domácího Interu;* *Tady to **hráči v bílých dresech** jakžtakž ustáli.* (jiné pojmenování pro hráče Tottenhamu Hotspur); *V dnešním zápase je (diváky) samozřejmě ještě jejich **milácci** mohou potěšit;* *Jedna velká **minela** za druhou.* (hrubka, chyba, omyl); *Rána nakonec mívá Handanovičovu **svatyni**.* (brána, kysna, klec)

Shrnutí

Výraznou většinu synonymních pojmenování v případě sledovaných komentářů tvoří označení sportovců. V tomto ohledu se neobjevil žádný významný rozdíl mezi oběma televizními kanály. Menšinu potom tvoří označení sportovních týmů, stadionů, situací, eventů apod. Je to logický jev, neboť v rámci popisného komentáře se jména

hráčů v průběhu živého vysílání opakují pořád dokola, a komentátorovi tak nezbyvá nic jiného než vymýšlet variabilní pojmenování pro stejné hráče.

Větší variabilitu, barvitost, nápaditost synonymních označení jsme (z mého pohledu překvapivě) zachytili v komentářích na O2 TV. Komentátoři ČT nebyli tak flexibilní, při komentování v reálném čase i v opakovaných záběrech se především spoléhali na příjmení hráčů, aniž by se snažili volit jejich synonymní označení. ČT volila synonyma, která nebyla nijak výrazně inovativní a v komentáři ozvláštňující. U Jiřího Štěpána byla patrná snaha vyhnout se neustálému opakování stejných substantiv, ale od tradičních, osvědčených „komentátorských“ synonym se nevzdálil. Výjimkou snad byla synonymní označení sportovců, ve kterých byla vidět notná dávka originality a nápaditosti: *Důležitý je také muž ve žlutém. Přesně přes ty dva modré články propálil Alonso.*

Dvojice Radotínský-Kaiser byla v synonymních označení velmi flexibilní a osobitá. Podle našeho soudu vytvářela slovní obraty, které se neopakují v každém druhém přenosu a které zaktivizují divákovu vnímaní. Velmi svébytná synonyma vytvářela dvojice pro označení fotbalových klubových pohárů: *Nejprestižnější klubové fórum. Evropská půda.* Z hlediska stupňování přídavných jmen, je však použití superlativu výrazu *prestižní* nesprávné, neboť pozitivem vyjadřujeme jeho nejvyšší možnou míru. Pro označení sportovců používali nápaditých synonymních výrazů, jako jsou *snajpr Interu* nebo *strážce brány*. Zatímco u kolegů z ČT jsme žádná synonymní označení pro útočníka nebo gólmana nevyhledali.

Jeden z dalších rozdílů mezi stanicemi ČT a O2 TV je v používání synonymních označení z hlediska jejich příznakovosti. Postřehli jsme, že na O2 TV je patrná větší míra příznakovosti u synonymních pojmenování pro sportovce - např. citově zabarvený výraz *milácci*, kterým komentátor otevřeně vyjadřuje jeho postoj k subjektu. V komentářích ČT jsme žádné podobné deminutivum nezaregistrovali, jsou to spíše výrazy slohově nezabarvené jako např. *modré články, muž ve žlutém* apod. Divák sledující přenosy na O2 TV a ČT může nabýt dojmu, že komentátoři na komerční stanici jsou ve svém projevu více familiární vůči aktérům na hřišti, dalším typickým příkladem může být: *Dzagojev. Zatím nemá žádné kamarády.* Některé skupině diváků takovéto počínání může připadat nepatřičně, ale podle našeho soudu to zdařile ubírá na naškrobenosti a formálnosti projevu, aniž by se vytrácela odbornost. Nad rámec toho musíme zohlednit i fakt, že O2

TV je soukromou společností, a tudíž pravidla mluveného projevu, která si sportovní redakce nastavuje, jsou značně volnější a svobodnější než u veřejnoprávní ČT.

2.1.2.6 *Substantivní metafora*

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

*Je to **srdce** mužstva a také kapitán. (velmi důležitý hráč týmu); Ten má navíc k dispozici dvougólový **polštář** z úvodního zápasu. (náskok na soupeře); Na **pětníku** si vyměňoval míč s Ronaldem. (přihrávali si míč na velmi malém prostoru); Je to **režisér**, který umí podržet balon, umí změnit tempo hry, je vynikající v té poziční hře. (hráč, který dokáže tvořit hru a určovat následně její ráz); Ronaldo! **Stavidla** útočení už jsou úplně otevřená; Že by **nůžky**? (specifický způsob fotbalového zakončení)*

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

*Distribuce balonu přes Lionela Messiho pokračuje; Messi, stále Messi, **zařadil dvojku, přeřadil na trojku**. (lze spojení označit i za metaforická verba); ... ale tam už byla modrá **hradba**. (obrana klubu Chelsea FC); Vypadá to, že nějaký ten **double decker** ještě našli v garáži. (klub se věnuje především obranné činnosti); Ale to byla nutná **záchranná brzda** od chorvatského záložníka; Chelsea stále nesundala **parkovací hodiny** ze svého **autobusu**. (klub pokračuje pouze v obranné činnosti); Čtyři hráči Chelsea měli velkou **honičku**; Přitom jaký to byl **pistolník**, když ještě pálil za Ajax nebo za Liverpool; Nedůraz v defenzivě způsobený **harakiri**, které spáchal Christensen.*

Milan Štěrbá a Jan Homolka (O2 TV Sport)

*Ted' ovšem pozor na první **návštěvu** CSKA; Tady ten **chvat** byl posouzený jako **faul**; Jeho přetažený míč nebude vrácen zpátky do **ohně**; To je velmi dobrá **vizitka** pro defenzivu Plzně; CSKA trošku nahodilo **motory**; Plzeň je **pánem** na hřišti; Z pod té **deky** ted' ale už vystrčili uši i nos; I tady byla nutnost narychlo přinést **novou krev**.*

Tomáš Radotínský a Vlastimil Kaiser (O2 TV Sport)

*Ne, nakonec Lamela přímo do **ohně**. (pokutové území, v němž je hodně hráčů na malém prostoru); Hned z toho byl velký **závar** před Handanovičem; Na tohle Hary Kane líčil, ale nakonec mu ten **lov** nevyšel; Udělal **blafák** brankáři; Oba týmy vycítily, že se jedná o klíčové utkání v této **skupině smrti**; Za tenhle faul jeho **pachatel** napominán nebude; Chybí jednoznačný **dirigent**. (hráč, který tvoří hru mužstva)*

Shrnutí

Než se budeme věnovat odlišným příznakům obou kanálů, uvedme nejprve jeden identický aspekt, kterými se obě televize v ohledu použití substantivních metafor vyznačují. Metaforická přenesení se dají rozlišovat kromě jiného na základě příznaku expresivity. Naprostou většinu námi zaznamenaných substantivních metafor lze chápat jako snahu o vyjádření nadsázky. Příznaků expresivity je ale celá řada – vyjádření vztahu důvěrnosti, humorné, citové nelibosti nebo vyjádření posměšné. Radotínský-Kaiser používali metafory, jež se dají označit za vyjádření ryzí nadsázky: *dirigent, pachatel, skupina smrti, lov, závar*. Na druhé straně u dvojice Štěpán-Hyský (ČT sport) se objevují taktéž originální metaforická přenesení vyjádřených nadsázkou: *harakiri, pistolník, honička, zařadil dvojku, přeřadil trojku*. Proč se komentátoři tak často uchylují k těmto druhům metafor, je snadno vysvětlitelný jev. Podobně jako u jiných jazykových prostředků, se snaží protagonisté sportovního komentáře diváka šokovat, ohromit slovními výrazy, které mají navodit např. pocit fatálního dopadu, viz *skupina smrti*. Často komentátoři použijí nadsázku, která vychází z podobné činnosti nebo funkce přenášeného výrazu, aby tak divákům explicitněji pojmenovali skutečný stav věci. Divák si s nabízenou metaforou výrazně neláme hlavu a porozumí jí prakticky okamžitě. Příkladem může být: *dirigent, režisér* apod.

Obě televize naopak z hlediska používání metafor odlišil fakt, že ČT se v jednom z uvedených případů uchýlila ke spojení fotbalového žargonu a metafory, přičemž onen výraz *autobus* bychom zařadili spíše mezi prostředky slangu než substantivních metafor. Komentátor Štěpán slangový prostředek *autobus* použil hned ve dvou případech a v jednom z nich použil jeho volný překlad *double-decker*, kdy tak odkazoval na hrající londýnský klub Chelsea FC a trefně pojmenoval výrazně hluboký obranný blok bránícího

mužstva. Ve druhém případě metafora *autobus* tvořila s jiným metaforickým přenesením krátký větný celek humorného či lehce posměšného charakteru: *Chelsea stále nesundala parkovací hodiny ze svého autobusu*. Nic takového jsme na O2 TV nezaregistrovali, tudíž jsme to zařadili mezi odlišující prvek komentáře. Kromě jiného se nám také jeví, že metaforická substantiva použitá v komentáři ČT jsou osobitější, humornější, svéráznější a komentátoři na veřejnoprávním médiu jsou tak z našeho pohledu o stupeň vynalézavější.

2.1.2.7 Adjektivní metafora

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

*I když tady možná to **vousový** ofsajd byl; No tak to byla **bídná** přihrávka; Benzema **uklizený** u lajny. (Benzema se pohybuje v blízkosti postranní čáry); Krásně **zakroucená** střela z trestňáku; Dneska to zatím není tak **strhující** podívaná; Dani Alves zatím šetří s těmi **dravými** průniky, který umí vyprodukovat; Cavani ale dneska je **bezzubý**. (Cavanimu se nedaří dostatečně ohrožit gólmana soupeře)*

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

*Jak **vyzrálý** herní projev v tomhle tom roce produkuje; A proti nim rozparádená Barca; Střed hřiště je hodně **přehuštený**; Takovou krátkou **suchou** střelou vyzkoušel ter Stegena; Obrana Chelsea je tak pozorná a **pevná**; Pravdou je, že by bylo potřeba ten **hustý** obranný blok roztrhat nějakými náběhy; Pedro, hodně **neviditelný** v dnešním zápase; Ta rozehrávka opravdu byla **školácká**.*

Milan Štěrbá a Jan Homolka (O2 TV Sport)

*Jeho **nadýchaný** centr na Kopice; Ale **štíplavý** míč; Ted' zase taková **laciná** ztráta; Načechraný míč na Řezníka; Zatím není pod nějakým **drtivým** tlakem; Velmi zajímavě **vydlážděná** cesta do šatny; Hodně **těžký** míč. (obtížně zpracovatelná přihrávka)*

Tomáš Radotínský a Vlastimil Kaiser (O2 TV Sport)

*Opět velmi **ostrý** pressing v podání hráčů Interu; Tohle byla **chytrá** přihrávka; Rozhodně se nespolehá jenom na nějaké **bezhlavé** nákopy dopředu; Tottenham pokračuje ve **strojové** kombinaci; Ted' to byl **belgický duel**. (střetli se dva hráči, kteří jsou oba Belgičani); **Slepené** branky. (branky, které padly nedlouho po sobě)*

Shrnutí

Námi zapsané televizní komentáře jsou doslova prostoupeny metaforickými adjektivy. Obecně v žurnalistice se může jevit tento prostředek pouze jako občasný host, zejména v tradičních komunikátech publicistiky, rozhodně to však neplatí pro televizní sportovní komentář. Adjektivum se metaforizuje poměrně snadno, posunutí významových rovin při adjektivních prostředcích jsou natolik běžná, že je lze považovat za lexikalizovaná, viz *ostrý pressing*.

Žádný zásadní rozdíl v užívání adjektivních metafor mezi ČT a O2 TV neexistuje, komentátoři tato přenesení používají v celém rozsahu druhů, které jsme pojmenovali v teoretické části. Co se týká počtu, používají je v takřka identické míře. Domníváme se, že i hranice jazykové zpracovanosti se nachází v analogické výši.

Čím se však komentář na O2 TV nepatrně odlišil od komentáře na veřejnoprávní televizi, je použití adjektivního přenesení *belgický duel*, které se obtížně zařadí do kteréhokoliv druhu adjektivních metafor podle Miloše Mlčocha. Komentátor metaforu použil ve chvíli, kdy se u míče střetli dva hráči belgické národnosti. Pravděpodobně bychom ho mohli zařadit do skupiny metafor, které jsou motivované pojmenováním lidských vlastností, pokud bychom bez obtíží označili národnost za lidskou vlastnost. Na ČT sport jsme v komentářích žádné obdobné lexikum nevyhledali, resp. všechny uvedené lze snadno zařadit do jednotlivých určujících skupin adjektivních metafor.

Proč sportovní komentátoři v tak výrazné intenzitě používají adjektivní metafory během sportovních přenosů. Je podstatné si uvědomit, že televizní komentář obsahuje do značné míry prvky hodnotící, kritické. A redaktorova kritika sportovních výkonů (přihrávky, střely, úspěšné zákroky) na hřišti se realizuje slovním pásmem celé řady adjektiv. Aby se komentátor vyhnul cyklickému používání tradičních superlativních

přívlastků, použije osobitější, metaforizované obraty, přičemž častokrát se může domnívat, že zvolil jazykově konvenční, lexikalizovaný prostředek.

2.1.2.8 *Metaforické verbum*

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

*A proto asi **sází** na tyhle ty zkušené borce. (trenér tyto hráče vždy nominuje do základní sestavy); No a teď Marcelo **posílá** první centr do vápna. (Marcelo přihrává svému spoluhráči); Jeho parťák Sergio Ramos si tam **vyreklamoval** u asistenta ruku soupeře; Cavani tam **číhá**, ale Varane zase ve vzduchu jistý; Výborně tam **secvakla** teď ta stoperská dvojice a **nepustila** tu přihrávku; **Vhazovat** bude Real; Marcelo nakopává dopředu, kde **hlídkuje** nejmenší člen Emeryho výběru; Ne že by tedy vyloženě Real jenom **betonoval**. (madridský celek pouze nebránil, ale i útočil); **Ještě chtěl vyšperkovat** přihrávkou všechno na Cavaniho; Míč jen **olízl** síť zvnějšku.*

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

*To, že o víkendu **zničila** (Chelsea) Hull v poháru 4:0, asi nemá úplně vypovídající hodnotu; **Registrujeme** první velkou šanci zápasu; Spíš **pohládl**, ani bych neřekl **přistrčil**; A Chelsea si zase **nevydechla**; Pořád **má zaparkováno** před pokutovým územím; A už si **orazítkoval** i druhou tyč; Letos mu to úplně v Lize mistrů **nelepi**. (nedaří se mu v Lize mistrů); **Pěkně s ním zašpásoval**; A zase ve vzduchu **kraluje** bývalý volejbalista; Willian **obtěžuje** rozehrávkou Ivana Rakitiče; **Zřítíl** se po souboji s Antoniem Rüdigerem; N'Golo Kanté s Thibautem Courtoisem **osvobodili** Chelsea.*

Milan Štěrbá a Jan Homolka (O2 TV Sport)

*Ale trošku se **odmlčel**, v posledních dvou ligových zápasech nedal gól; Teď se domácí **zatáhli**; Nikde není psáno, že Real Madrid, AS Řím všechno **pokosí**; Dobře to **kroutil** na první tyč. (hráč vyslal střelu na bližší tyč); Okamžitě **opanoval** střed pole; **Ještě vlétl** do souboje Hořava; Akinfejev **zlikvidoval** tenhle centr; Sigurdsson **jede** do pokutového území.*

Tomáš Radotínský a Vlastimil Kaiser (O2 TV Sport)

*I když loni se do Ligy mistrů **prokousal** až na poslední chvíli; Dokázal **propasírovat** míč; Inter **vysouvá** obranu; Dovede **zaměstnat** i gólmana z velké dálky; Lazio **ostrouhalo**; Miranda zezadu nedovoleně **atakoval** Kana; Všichni obávaní hlavičkáři Tottenhamu **stepují** na hranici pokutového území soupeře; Vysoký Kolumbijec opravdu **zazlobil**; Son se **neprobil** přes Politana; Pravá strana Interu nečekaně často **zatápí** obraně Tottenhamu; Centr na zádní tyč **likviduje** Vorm; Perišič ho **neodzbrazil**; Ivan Perišič si **vykoledoval** žlutou kartu; Tady je připraven **zaúřadovat** Perišič; **Vyzpovídal** i Škriniara a doslova **protančil** do pokutového území.*

Shrnutí

Mlčoch ve své publikaci uvádí, že při jeho analýze sportovního komentáře se mu podařilo nalézt pouze taková metaforická verba, která jsou motivována pojmenováním činností lidí. Z našeho rozboru vyplývá, že pouze čtyři příklady z celkových pětáctyřiceti zaznamenaných nejsou označení, jež by byla motivována činností lidí nebo věcí. Všechny čtyři komentáře mají společné to, že z hlediska používání metaforických sloves obsahují většinou výrazy založené na motivaci činností lidí, resp. věcí.

Co se týče rozličných znaků, nelze jich zaznamenat mnoho. Frekvence užití metafor je téměř stejná, v každém přenosu jsme objevili cca 10 až 15 verb, ze všech sledovaných jazykových prostředků jsou metaforická verba vůbec nejužívanější, komentáři se ve snaze o ozvláštňující a aktualizační efekt slovního projevu ostražitě vyhýbají tradičním výrazům jako: *přihrál*, *vystřelil*, *chytil* apod. Metafory *vlétl*, *prokousal*, *čihá* bychom kvalifikovali jako výrazy, které jsou motivovány pojmenováním pohybu živočichů. *Zřítíl* se podle našeho úsudku přibližuje spíše k metaforám motivovaným pojmenováním jevů neživé přírody.

Některá metaforická verba stojí na počátku jako aktualizované výrazy, posléze však divák může nabýt pocitu, že komentátor je používá s určitou pravidelností, která tak ruší ozvláštňující funkci komentáře. Komentující si často vůbec neuvědomuje, že používá výrazy, které plní funkci aktualizační, příkladem mohou být: *zlikvidoval*, *neprobil*, *posílá*, *zatápí* aj. V rámci sledovaných přenosů jsme však zaregistrovali metaforická verba, která si zachovává svůj původní záměr – pobavit diváka a aktualizovat mluvený projev

komentátora: *A už si **orazítkoval** i druhou tyč, **protančil** do pokutového území.* Divákovi se nemusí po vyřčení těchto metafor přesně vybavit vzniknuvší situace, ale ve spojení s vysílaným obrazem tento případný deficit zaniká.

2.1.2.9 Slangové výrazy

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

*Ale většinou přicházejí jako **střídající žolíci**.* (hráči, kteří do hry nastupují v průběhu hry s vidinou vstřelení branky); *A **první míč** dopředu míří do ofsajdu na Cavaniho.* (první přihrávka v úvodu zápasu); *No a teď Marcelo posílá první centr do **vápna**.* (pokutové území); *Lucas Vázquez vybojoval úvodní **roh**.* (rohový kop); *Lucas Vázquez vpravo – to je rychlé **křídélko**.* (krajní záložník); *Další zblokovaný centr, který málem **přeloboval** brankáře Areolu.* (míč málem přeskočil přes brankáře Areolu); *Možná mohl Verratti už zakončovat, protože byl na **šestnáctce**.* (vnější hranice velkého pokutového území); *Chtěl hrát **malou domů**.* (zpětná přihrávka vlastnímu gólmanovi); *Benzema uklizený u **lajny**.* (postranní čára fotbalového hřiště); *Krásně zakroucená střela z **trestňáku**.* (trestný kop); *Verratti, hezká **stahovačka!*** (fotbalový trik)

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

*A tohle zavánělo **vlastencem**.* (gól do vlastní brány); ***Patička** Hazarda; Jordi Alba je ve **vápně**.* (malé pokutové území); *Zase to byla **rána z kroku**;* *A Hazard měl tak možnost **střílet z voleje**.* (střela bez zpracování míče); *Rychlá **prostrkávačka** k Messimu;* *Od té doby má v Chelsea téměř **jisté místo v základu**.* (základní sestava týmu); *Messi zasekává;* *Místo toho z celé **standardky** získala akorát žlutou kartu.* (standardní situace); *Hazard na pozici **devítky, desítky**.* (vzdálenost od branky)

Milan Štěrba a Jan Homolka (O2 TV Sport)

***Otevírací** utkání.* (první utkání ve dvojzápasovém duelu); *Tahle přihrávka šla trošku na **paty**;* *Teď sleduje první **standardku**.* (standardní situace); *Je to samozřejmě spíš pro **ranaře** (bijec) než pro **technika**.* (dobře technicky vybavený hráč – hráčička); *Jeho **typická šajtle**.* (střela vnějším nártem); *Ne **tutovka**, ale šance určitě ano;* ***Sundal** k zemi Nababkina;* *Michal Krmenčík*

může být tím rozdílovým hráčem; Výborná narážka. (rychlá zpětná nahrávka); *Hubník okamžitě vhazuje.*

Tomáš Radotínský a Vlastimil Kaiser (O2 TV Sport)

Měl by to být roh. (rohový kop); *Tam byl faul na Nainggolana před hranicí šestnáctky.* (vnější hranice velkého pokutového území); *Další standardka!* (standardní situace); *To byla ruka!* (míč zahraný rukou); *Škriniar neudělal kličku.* (technický kousek); *Hned z první!* (střela bez přípravy míče); *To byl volej!* (střela bez zpracování míče)

Shrnutí

Ačkoliv by se mohlo zdát, že slangové výrazy používají především hráči, trenéři a funkcionáři, v podobné míře je užívají také sportovní komentátoři během přímých přenosů. Ve všech sledovaných zápasech jsme zaregistrovali poměrně velké množství slangismů, z nichž většina vyžaduje zběhlost v daném sportovním odvětví. Naprostou většinu ze zaznamenaných slangových výrazů tvoří jazykové prostředky charakterizující konkrétní sportovní činnost, resp. situaci. Kupříkladu: *další standardka, to byla ruka, Škriniar neudělal kličku, to byl volej.* Ve třech případech se jednalo o označení hráče: *Michal Krmenčík může být tím rozdílovým hráčem, je to samozřejmě spíš pro ranaře než pro technika, ale většinou přicházejí jako střídající žolíci.* Pouze v jednom případě se jednalo o označení zápasu: *otevírací utkání.*

Standardnímu slangovému systému se ze všech zaznamenaných příkladů vymyká vyjádření *Lucas Vázquez vpravo – to je rychlé křídélko*, které se napříč sportovními komentáři neobjevuje tak často jako ostatní výrazy. Výraz *křídlo*, který se pohybuje na hranici slangismů a odborných termínů, jsme v tomto případě zařadili mezi slangové výrazy s ohledem na kontext příkladové věty a zdobnělý tvar slova. *Křídlo* je snadno dohledatelné vyjádření sportovních komentátorů, ale jeho deminutivum jsme zaregistrovali poprvé až v komentáři Vlastimila Vláška na ČT. Vlášek zdobnělinu slova *křídlo* použil pravděpodobně proto, že chtěl podtrhnout mladistvý věk křídelního hráče a zároveň jeho výrazně subtilní postavu. Do skupiny méně používaných slangismů bychom ještě zařadili vyjádření jako *ranař* nebo *technik*. *Ranař* se do fotbalového prostředí dostal pravděpodobně ze sféry ledního hokeje, kde jeho použití sedí mnohem

lépe. Je to patrně jedna z mála věcí, která odlišuje přístup kanálů ČT a O2 TV v použití slangových výrazů. Na druhou stranu, ve všech čtyřech přenosech jsme nenašli nic, co by se dalo označit za neologizaci.

2.1.2.10 Sportovní terminologie

Vlastimil Vlášek s Martinem Hyským (ČT sport)

Možná z nějakého středního bloku; No při účasti Neymara, Mbappé hraje na pravém křídle; Oba dva hrotoví útočníci, jak Benzema, tak Ronaldo si hledají ty prostory na krajích; Tohle už je ofsajd. (výraz z angličtiny pro postavení mimo hru)

Jiří Štěpán s Martinem Hyským (ČT sport)

*Nastavený čas; Oba dva krajní záložníci; Oba dva plní tu roli **defenzivních záložníků**; Bude z toho **rohový kop**; Pak je možné dát takovýhle **diagonální pas**.*

Milan Štěrba a Jan Homolka (O2 TV Sport)

*Tohle nebyl ofsajd. (postavení mimo hru); Mohl mít **hatrick**. (tři vstřelené góly jedním hráčem během jednoho utkání); Ted' mají k dispozici **rohový kop**; Na **stoperu** tedy Nikita Černov a Rodrigo Becão. (střední obránce); **Přímý volný kop**; Nabízí se možnost **standardní situace**; Ihned putuje z **křídla** centr do **pokutového území**.*

Tomáš Radotínský a Vlastimil Kaiser (O2 TV Sport)

*Winks byl v ofsajdu; Davies v roli falešného levého křídla; Ted' přichází i **zdvojení**.*

Shrnutí

Sportovní termíny jsou nezbytná součást televizního komentáře. Během fotbalových zápasů dochází k situacím, které se pojmenovávají odbornými termíny sportovního prostředí. Kromě konkrétních situací pojmenovávají hráče, pravidla, herní

pozice apod. V tomto směru je zde určitá analogie se slangovým jazykem. Ačkoliv má kopaná nekomplikovaná a jednoduchá pravidla, komentátoři se ve svém projevu neobejdou bez použití příhodné odborné terminologie. Pokud komentátor použije odborný výraz, nijak nevysvětluje jeho význam a definici, protože se spoléhá na součinnost obrazu a zvuku. Ve většině případů se pojmenovávají nahodilé situace ve chvíli, kdy se stanou, čímž komentátor diváka vzdělává, aniž by musel svými vstupy narušovat průběh utkání. Redaktoři se však především spoléhají na to, že výrazná většina diváckého publika sportovního kanálu se rekrutuje z řad lidí, kteří o kopané mají širší znalosti, podobně jako komentátor.

Existuje skupina sportovních termínů, které spolu úspěšně koexistují. Jsou to názvy sportovních disciplín, ale i situací odehrávajících se během utkání. Zdařile spolu fungují například výpůjčka z angličtiny *ofsajd* a český ekvivalent *postavení mimo hru* (více používaný v ledním hokeji). Nebo přejatý výraz *stoper* a český překlad *střední obránce*. Je zřejmé, že trojslovné vyjádření *postavení mimo hru* bude značně v nevýhodě, neboť je dlouhé a není výrazem umožňujícím tvoření odvozenin. Postupně se ukazuje, že současný trend se přiklání k používání výpůjček z cizího jazyka, dokazuje to častý výskyt slov jako *ofenzivní*, *defenzivní*, *stoper*, *ofsajd*, *hatrick*, *brejk* apod. Přejaté výrazy mají ten benefit, že jsou většinou jednoslovné a snáze se z nich tvoří další slovní druhy (*fotbal – fotbalista*).

Zastavme se ještě u výrazu *stoper*. Ze všech uvedených termínů tento může být patrně nejhůře pochopitelný pro méně vzdělaného diváka. Televizní divák si výraz pravděpodobně spojí s některým hráčem na hřišti (i s ohledem na kontext), ale jeho strategické úkoly, herní pozice mohou zůstat neobjasněny. Z překladu výrazu (*stopper*) divák nabyde dojmu, že je to někdo, kdo něco/někoho zastavuje, zavírá, ucpává apod., což je vlastně vysvětlení, které se blíží pravdě. *Stoper* je poslední hráč na hřišti, obránce, který „zastavuje“ útočníky a ostatní hráče protějšního týmu. Výrazem *stopper* se v angličtině mnohdy slangově označuje i hráč hrající na postu brankáře, tj. *shot-stopper*.

Odborné termíny vznikají s tím, jak se vytvářejí stále nové a nové herní jevy, postupy, praktiky atd. Z jednoslovných odborných výrazů se tvoří víceslovné, které tak reagují na nově vzniknuvší situace apod. Na O2 TV Radotínský např. použil *falešné levé křídlo* – agresivně útočící levý obránce. Vlášek na ČT užil označení *hrotový útočník* –

nejvysunutější útočící hráč z jednoho týmu. Tento jazykový jev je jedním ze společných znaků obou televizí.

Používání odborných termínů ve sportovním komentáři má svoji nezastupitelnou úlohu. Podtrhuje se tím důvěryhodnost a erudice komentátorů, již mnohdy vytvářejí množství českých synonymních ekvivalentů ve snaze o maximální informační přínos a stylistickou rozmanitost.

Závěr

Cílem naší práce byla analýza zvolených jazykových rovin v mluveném komentáři sportovních komentátorů působících na televizních kanálech ČT sport, resp. O2 TV Sport. Všechny analyzované přenosy fotbalových utkání pochází z uplynulého roku 2018 a jsou to zápasy hrané v rámci prestižního evropského poháru Ligy mistrů UEFA. Vzhledem k rozsahu práce jsme vybrali pouze dvě jazykové roviny – zvukovou a lexikální.

Snažili jsme se postihnout jazykové jevy obou jazykových rovin a kladli si otázku, zda existují zásadní rozdíly v mluveném projevu sportovního komentátora působícího na veřejnoprávní a komerční televizi. Cílem bylo zjistit, zda jazykové rozdíly souvisí se statusem veřejnoprávnosti, resp. komerčnosti, nebo je to otázkou individuálního stylu projevu každého mluvčího.

Pokud jde o zvukovou rovinu, žádné významné rozdíly jsme mezi oběma stanicemi nevyhledali. Překvapilo nás však, že mnohem větší důslednost při výslovnosti vokálů a konsonantů jsme zaznamenali na O2 TV Sport, mluvený projev komentátorů na komerční televizi byl na mnoha místech více důraznější, výslovnost pregnančnější a artikulace hlásek mnohem čistější. Řečové tempo bylo srovnatelné, a proto soudíme, že větší počet chyb na ČT sport pramenil z nedbalé výslovnosti a nedostatečné soustředěnosti. Společným prvkem obou komentátorských táborů je používání artikulačních odchylek, které ortoepická norma povoluje a označuje je jako přípustné. Závěrem ještě dodáme, že žádný z komentátorů netrpěl žádnou z výslovnostních vad (rotacismus, sigmatismus a podobně).

Lexikální rovina byla z našeho pohledu mnohem zajímavější než zvuková. Na začátku jsme vycházeli z předpokladu, že ČT jako veřejnoprávní médium se musí řídit kodexem ČT, který kromě jiného obsahuje i článek o kultivovanosti jazykového projevu, kdežto O2 TV je soukromou televizní společností, žádným podobným, veřejně přístupným kodexem nedisponuje a pravidla pro nejen sportovní komentátory mohou být svobodnější.

Co se týká jazykových odlišností v rámci lexikální roviny, nebylo jich tolik, kolik jsme na začátku rozboru předpokládali. Našly se však individuální jevy, které jsme neopomenuli zaregistrovat. Např. systematickou odlišnost jsme našli při používání

pojmenování fotbalových klubů. U komentátorů na ČT byla snaha cizojazyčné názvy překládat do češtiny, kdežto komentátor Kaiser z O2 TV nepřekládal žádnou z uvedených přezdívek. Ve sportovním komentáři na ČT sport jsme zaznamenali větší míru publicismů, které polidšťují odborný charakter televizního komentáře a činí komentář přístupnější i pro laické publikum. Zatímco u kolegů na kanále O2 TV byla patrná snaha udržet věcný základ a zachovat patřičnou odbornost. Jazyk používaný komentátory veřejnoprávní televize byl obecně mnohem květnatější a poetičtější (např. v oblasti používání metaforických pojmenování), avšak zachytili jsme několik případů, kdy tomu tak nebylo. Např. v případě používání synonymie se Vlastimil Vlášek při jejich identifikaci víceméně spoléhal pouze na příjmení hráčů. Jiří Štěpán na tom byl podobně, u něho však byla alespoň viditelná snaha vymanit se z opakování stejných substantiv. Dvojice Radotínský-Kaiser z O2 TV Sport oplývala výraznější variabilitou ve vytváření synonymních pojmenování, což pro nás bylo velmi překvapující. Jednu z dalších odchylek jsme zachytili v oblasti používání proprií. Na straně komentáře komerční televize byla větší tendence k příznakovosti substantiv označující aktéry na hřišti. Vyskytovaly se zde citově zabarvené výrazy, deminutiva a výrazy vzbuzující dojem důvěrného vztahu mezi komentátorem a hráčem. Ze strany redaktorů ČT sport jsme cítili větší profesní odstup a formálnost.

Naše analýzy nám potvrdily hypotézu, že jazykové rozdíly v rámci mluveného projevu se vytvářejí především mezi jednotlivými sportovními komentátory, nikoliv mezi sportovními kanály. Poukázali jsme na několik rozdílných jevů, ať už ve zvukové nebo lexikální rovině mezi stanicemi ČT sport a O2 TV Sport, ale žádný z případů jsme neshledali jako významnou systémovou záležitost, která je průkazně ovlivněna aspektem veřejnoprávnosti, resp. komerčnosti televize. Od komentátorů ČT jsme očekávali větší distingovanost projevu s ohledem na existenci kodexu ČT, ale v praxi se ukázalo, že se parametry mluveného projevu nijak výrazně od kolegů z O2 TV neliší.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4.

ČECHOVÁ, Marie, Jan CHLOUPEK a Eva MINÁŘOVÁ. *Stylistika současné češtiny*. Praha: Institut sociálních vztahů – nakladatelství, 1997. 284 s. ISBN 80-85866-21-8.

FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985. Studie a práce lingvistické. 281 s. ISBN 0585-5675.

HAVRÁNEK, Bohuslav. *Stylistika*. In: *Studie o spisovném jazyce*, Praha: ČSAV, 1963.

HAVRÁNEK, Bohuslav. *Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura*. In *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha: Melantrich, 1932.

HŮRKOVÁ, Jiřina. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, 1995. 74 s. ISBN 808582793X.

HLADKÝ, Miroslav. *Žurnalistika v televizi*. Praha: Novinář, 1986. 349 s.

CHLOUPEK, Jan. *Dialektika stálého a proměnného v publicistickém stylu*. SaS 39, 1978. 317 s.

CHLOUPEK, Jan, Marie Čechová, Marie Krčmová a Eva Minářová. *Stylistika češtiny*. Praha: SPN, 1991. 296 s. ISBN 80-04-233-02-3.

JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 125 s. ISBN 80-244-1246-2.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s. ISBN 80-7106484-X

MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika češtiny*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 84 s. ISBN 978-80-210-4973-4.

MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. 296 s. ISBN 978-80-247-2979-4.

MLČOCH, Miloš. *Charakteristické rysy jazyka psané sportovní žurnalistiky*. Olomouc: SDV FF UP Olomouc, 2002. 1. vydání. 44 s. ISBN 80-244-0397-812-13.

MLČOCH, Miloš. Metaforická pojmenování v mluvené sportovní žurnalistice (se zaměřením na televizní komentáře fotbalových utkání). *In* Český jazyk a literatura v evropském kulturním kontextu. Język i literatura czeska w europejskim kontekście kulturowym. Racibórz: PVSZ w Raciborzu 2008

SRPOVÁ, Hana. *K aktualizaci a automatizaci v současné psané publicistice*. Vydání první. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, Filozofická fakulta, 1998. 168 s. ISBN 8070424907.

VERNER, Pavel. *Zpravodajství a publicistika*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. 104 s. ISBN 978-80-86723-37-2.

Diplomové práce

BEREŇ, Michael. *Analýza práce komentátora sportovního přímého přenosu*. Praha, 2014. 127 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Ondřej Zamazal.

VELART, Jan. *O komentování sportovního přenosu se zvláštním zaměřením na fotbalové a hokejové zápasy*. Praha, 2005. 327 s. Diplomová práce. FSV UK.

Sborníky

MLČOCH, Miloš. *Slangové výrazy a termíny v tradičních a moderních sportovních odvětvích*. *In* Slang a argot: Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.-27. února 2008. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU, 2008. ISBN 978-80-7043-764-3.

Internetové zdroje

Euro 2016: Česko – Chorvatsko. *Česká televize* [online]. 2016 [cit. 2019-02-05].

Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11380245141-euro-2016/216471291120020-cesko-chorvatsko/>

FC Slovan Liberec – SK Sigma Olomouc. *Česká televize* [online]. 2012 [cit. 2019-02-

05]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10114956110-fotbal/212471291840001-fc-slovan-liberec-sk-sigma-olomouc>

Jazykové znalosti Čechů se lepší, ukázal průzkum Graftonu. Kariéra a vzdělávání

[online]. 2018 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://kariera.ihned.cz/c1-66083800-jazykove-znalosti-cechu-se-lepsi-ukazal-pruzkum-graftonu>

KOHOUTEK, Rudolf. Hezitační zvuky a pazvuky. *Slovník cizích slov* [online].

Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/hezitacni-zvuky-a-pazvuky>

SOBOL, Petr. Památné duo Pouliček a Tittelbach. Připomeňte si jejich 13 nejlepších

hlášek. *Sport revue* [online]. 2018 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z:

<https://sportrevue.isport.blesk.cz/pamatne-duo-poulicek-a-tittelbach-pripomente-si-jejich-13-nejlepsich-hlasek#part=3>

ZIMA, Jaroslav. Sportovní televizní komentář (K jeho stránce jazykové a slohové).

Naše řeč [online]. 1972, 55(4) [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5636>